

ÜNİTE I

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI (1923/...)

Han Duvarları/ Faruk Nafiz Çamlıbel

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı

Şiir

Hikâye/ Roman

Tiyatro

ÖZET

TEST I

BU BÖLÜMÜN AMAÇLARI

Bu bölümün sonunda;

- * Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının oluşumunu açıklayabilecek,
- * Cumhuriyet Döneminin siyasî sosyal ve düşünce temellerini sayabilecek,
- * Memleket edebiyatı zevkiyle Batı'dan gelen anlatım biçimlerinin Türkçede nasıl birleştirildiğini belirleyebilecek,
- * Anadolu coğrafyası ve insanın edebî eserlerde nasıl ve niçin ele alındığını fark edebilecek,
- * Dil ve beğenide yeni dönemin yansımalarını belirtebilecek,
- * Bireyin anlatılmasında psikoloji alanında gerçekleştirilen yeniliklerden nasıl yararlandığını gösterebilecek,
- * Millî kimlik ve değerler çevresinde oluşan edebiyatın Batı düşüncesindeki gelişmelere göre yeni görünümler kazanarak varlığını sürdürdüğünü kavrayabileceksiniz

NASIL ÇALIŞMALIYIZ?

- * Bu bölümü çalışırken yeni bir devlet ve toplum düzenine geçildiği konusunu unut mayınız.
- * Oluşturulmak istenen yeni kültürün dayandığı ilkeleri yazıyla maddeleştiriniz.
- * Önce bölümün tümüne bir göz atınız, böylece inceleyeceğimiz konu üzerine genel bilgi edininiz.
- * Çalışırken yanınızda bir sözlük ve yazım (imlâ) kılavuzu bulundurunuz.

I. BÖLÜM CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

HAZIRLIK

Hecenin Beş Şairi'nden Faruk Nafiz Çamlıbel Anadolu edebiyatının en öne çıkan adıdır. İleri gazetesi adına 1922'de gittiği Ankara'da kalarak Kurtuluş hareketine katılmıştır. Ardından Ankara Hükûmeti tarafından Kayseri Lisesine atanması şiirini de etkilemiştir.

Faruk Nafiz Çamlıbel'in millî ve yerli sanat anlayışına göre kaleme aldığı "Han Duvarları" adlı şiirini inceleyiniz.

HAN DUVARLARI

(...)

*Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı,
Bir dakika araba yerinde durakladı.
Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar,
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar...
Gidiyordum, gurbeti gönlümde duya duya,
Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya
İlk sevgiye benzeyen ilk acı, ilk ayrılık!
Yüreğimin yaktığı ateşle hava ılık,
Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı...*

FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL/ Han Duvarları

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatı, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonraki edebî çalışmaları içine alan dönemdir.

Türkiye II. Meşrutiyet (1908)'ten Kurtuluş Savaşı'nın bitim tarihi olan 1922'ye kadar büyük çalkantı geçirmiştir. Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya Savaşlarında büyük toprak kaybına uğramış ancak Kurtuluş Savaşı'nda düşmanı, Misakımillî sınırlarının dışına atabilmişti. Bütün bu olayların yanında Türk aydını köklü bir düşünce değişmesi süreci yaşadı.

Çözülmesi gereken siyasî, ekonomik, sosyal sorunlar vardı. Çözüm için modeller Batılı ülkelerden seçildi. Bu durumun edebî eserlere yansımaları da kaçınılmazdı.

Avrupa'da ve dünyada 1929-1939 yılları bunalımlar ve barışın yıkılışı dönemidir.

1945 yazına değin altı yıl sürecek olan II. Dünya Savaşı Avrupa, Afrika ve Asya'daki cephelerde ve ülkelerde insanlık için dehşet verici bir nitelik ve görünümle ortaya çıktı. (Ünlü, Özcan, 1990)

Türkiye de savaşın getirdiği yıkımlardan ve sıkıntılardan özellikle ekonomi alanında kendi payına düşeni sırtlamak zorunda kaldı. Devlet büyük sanayi girişimleri 1943 yılından sonra beş yıllık planlara bağlandı. Doküma, maden, selüloz, seramik-cam, kimya dallarında kurulan fabrika ve işletmeler Sümerbank, Etibank ve İş Bankası'nın desteğiyle ekonomik gelişmeye büyük katkıda bulundu.

Yaşanılan büyük yokluklara karşın II. Dünya Savaşı yıllarında da millî eğitim ve kültür alanında büyük atılımlar, sürdürüldü. Bu atılımlar; Köy Enstitülerinin (1940), Tercüme Bürosunun kuruluşu (1941) ve Dünya klasiklerinin çevirisi; Türk ve İslam Ansiklopedilerinin yayımına başlanması Halkevlerinin kültür sanat ve spor alanlarındaki etkinliklerinin artırılması gibi çok önemli girişim ve çalışmalarıdır.

Türkiye Cumhuriyeti "İnsan Hakları Beyannamesi"ni imzalayarak Birleşmiş Milletlere katılır.

1945'te Türkiye'de tek partili sistemden çok partili sisteme geçilir.

1928'de Harf Devrimi yapılmış, toplumda büyük bir kültür değişmesi olmuştu. 1911'de "Genç Kalemler" dergisinde savaşımlı verilen dilin sade yazılması hareketi harf devrimi ile hızlandı. 1931'de kurulan Türk Tarihi Tetkik Cemiyetiyle 1932'de kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyetinin amaçları birbirini bütünlemekteydi. Biri Türk ve Türkiye tarihinin, öteki Türk dilinin kaynaklarını, gelişmesini bilimsel yöntemleri inceleyecekti.

Harf devriminin bilim ve kültürün yayılıp gelişmesinde nasıl bir işlevi vardır?

1923'ten sonra matbaacılıktaki teknik gelişmelere ayak uydurabilmek için Avrupa'dan yeni dizgi makineleri getirilmişti. Millî Eğitim Bakanlığınca matbaacılık öğrenmek üzere Avrupa'ya öğrenci de gönderildi (1924). Ama Latin alfabesine göre gelişen dizgi-baskı tekniğinde Arap harflerine bağlı bulunuluyordu. Harf değişikliğiyle bu engel aşıldı. Elle yazı dizmenin yerini makine dizgisi aldı ve baskı makineleri yenilendi. Ayrıca okuma-yazma seferberliğine (1929) bağlı olarak yayın hayatı canlandı.

I.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türkiye'de meydana gelen en önemli olay, tarihe karışan Osmanlı Devleti'yle birlikte onun dayandığı kurumlar, sosyal tabaka, hayat felsefesi, dil ve üslubun da ortadan kalkarak, yeni bir idare tarzına, zihniyete ve sosyal bir yapılanmaya dayanan yeni bir devletin kurulmasıdır.

Cumhuriyet Dönemi, Türk tarihine uzun süre şekil ve yön veren saltanat ve hilafeti kaldırarak halk iradesine dayanan parlamento sistemini getirdi. Bunu kuran ilk nesil, Kurtuluş Savaşı'nı kazanan nesildir. Bunlar aydın subaylarla, İkinci Meşrutiyet döneminde yetişen aydınlardan oluşur.

Sadece büyük bir kumandan değil, aynı zamanda kültür ve uygarlık konuları üzerinde de, yeni ve ileri fikirleri olan Mustafa Kemal Atatürk, bu aydın subay ve entelektüel tabakasıyla Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını değiştiren devrimleri gerçekleştirdi.

Cumhuriyet Dönemi edebiyatı bu siyasî, sosyal ve kültürel çevrenin etkilerini taşır.

ŞİİR

Cumhuriyet Döneminde özellikle Türk şiirinde büyük değişiklikler görüldü. Meşrutiyet dönemi şairlerinin çoğu Cumhuriyet Döneminde de yazmayı sürdürdüler. Ahmet Haşim, Yahya Kemal gibi şairler ünlerini korudular:

AKŞAM MUSİKÎSİ

*Kandilli'de eski bahçelerde
Akşam kapanınca perde perde
Bir hatıra zevki var kederde.*

*Artık ne gelen, ne beklenen var;
Tenha yolun ortasında rüzgâr
Teşrin yapraklarıyla oynar.*

*Gittikçe derinleşir saatler,
Rikkatle, yavaş yavaş ve yer yer
Sessizlik daima ilerler.*

Yahya Kemal BEYATLI / Bütün Şiirleri

Millî edebiyatçılar ise Cumhuriyet'in ilk sanatçı kuşağını oluşturdular. Şiirde Millî Edebiyat akımının en tipik sürdürücüleri Beş Hececiler adıyla anılan Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek'ti. Beş Hececilerin ortak özelliği halk şiiri geleneğinden yararlanarak yurt güzelliklerini dile getiren duygusal şiirler yazmış olmalarıydı. Faruk Nafiz Çamlıbel'in, Ulukışla yoluyla Kayseri'ye gidişinin izlenimlerinden oluşan "Han Duvarları" şiiri memleketçi şiirin doruklarından biridir.

HAN DUVARLARI

Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı;
 Arkada zincirlenen yüksek Toros dağları,
 Önde uzun bir kışın soldurduğu etekler,
 Sonra dönen, dönerken inleyen tekerlekler...
 Ellerin takılırken rüzgârların saçına
 Asıldı arabamız bir dağın yamacına.
 Her tarafta yükseklik, her tarafta ıssızlık,
 Yalnız arabacının dudağında bir ılık!
 Bu ılıkla uzayan, dönen, kıvrılan yollar,
 Uykuya varmış gibi görünen yılan yollar.
 Başını kaldırarak boşluğu dinliyordu;
 Gökler bulutlanıyor, rüzgâr serinliyordu.
 Serpilmeye başladı bir rüzgâr ince ince.
 Son yokuş noktasından düzlüğe çevrilince
 Nihayetsiz bir ova ağarttı benzimizi,
 Yollar bir şerit gibi ufka bağladı bizi.
 Gurbet beni muttasıl çekiyordu kendine,
 Yol, hep yol, daima yol ...Bitmiyor düzlük yine.
 Ne civarda bir köy var, ne bir evin hayali,
 Sonum ademdir diyor insana yolun hâli.
 Arasına geçiyor bir atlı, iki yayan;
 Bozuk düzen taşların üstünde tıkırdayan
 Tekerlekler yollara bir şeyler anlatıyor.
 Uzun yollar bu sestem silkinerek yatıyor...
 Kendimi kaptırarak ekerleğin sesine...
 Uzanmışım kalmışım yaylının şiltesine.
 Bir sarsıntı... Uyandım uzun süren uykudan,
 Geçiyordu araba yola benzer bir sudan.
 Karşıda hisar gibi Niğde yükseliyordu.
 Sağ taraftan çingirak sesleri geliyordu:
 Ağır ağır önümden geçti deve kervanı,
 Bir kenarda göründü beldenin viran hanı.

*Alaca bir karanlık sarmadayken her yeri
Atlarımız çözüldü, girdik handan içeri.
Bir deva bulmak için bağrındaki yaraya
Toplanmıştı garipler şimdi kervansaraya.*

Faruk Nafiz ÇAMLIBEL / Han Duvarları

“Anadolucu” ya da “memleketçi” edebiyat 1930'lara değin egemenliğini sürdürdü. Bu şiire ilk tepki, çıkardıkları ortak kitabın adından ötürü edebiyat tarihine Yedi Meşaleciler adıyla geçen topluluktan geldi. Topluluk Sabri Esat Siyavuşgil, Ziya Osman Saba, Yaşar Nabi Nayır, Muammer Lütfi, Vasfi Mahir Kocatürk, Cevdet Kudret, Kenan Hulusi Koray'dan oluşmaktaydı. Topluluğun en güçlü şairi Ziya Osman Saba, şiirlerinde kader, ölüm ve küçük mutlulukları işledi:

RABBİM, NİHAYET SANA

*Rabbim, nihayet sana itaat edeceğiz...
Artık ne kin, ne haset, ne de yaşamak hırsı,
Belki bir sabah vakti, belki gece yarısı,
Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz...
Ben artık korkmuyorum, her şeyde bir hikmet var.
Gecenin sonu seher, kışın sonunda bahar,
Belki de bir bahçeyi müjdeliyor şu duvar,
Birer ağaç altında sevgilimiz, annemiz.
Gece değmemiş sema, dalga bilmeyen deniz,
En güzel, en bahtiyar, en aydınlık, en temiz
Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz...*

Ziya Osman SABA / Bütün Şiirleri

Hececi şiirde asıl aşama Yedi Meşaleciler'in dışında kalan şairlerce gerçekleştirildi. Ahmet Hamdi Tanpınar ölüm, sonsuzluk, zaman, an, rüya, hülya ve geçmiş zamana duyulan özlemi konu yaptı şiirlerine:

GEZİNTİ

*İkiz hayaletler gibi yürüdük
Puslu aydınlıkta o bahar günü
Gece bir tepeden seyrettik, büyük
Yıldızların suya döküldüğünü*

*Ülker, demirboğa, Altın kelepçe
Tılsımlı gülleri gök bahçesinin,
Bir bir açıldılar.. Ve ıssız gece,
Suda tekrarlandı, ilhamlı engin,
Bir âlem kurulur gibi yeniden
Baştanbaşa hayâl, düşünce, rüyâ,
Billûr bir kadehe benziyordun sen
Uzanan yüzünle bu parlıtıya!*

*Kim bilir şimdi neredesin?
Senindir yine akşamlar;
Merdivende ayak sesin
Rıhtım taşında gölgen var*

Ahmet Hamdi TANPINAR / Şiirler

Necip Fazıl Kısakürek içe dönük, maneviyatçı, bireyci şiirin başarılı örneklerin verdi:

*Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.*

Necip Fazıl KISAKÜREK / Kaldırımlar

Ömer Bedrettin Uşaklı en çok deniz temasını işledi:

DENİZ HASRETİ

*Nasıl yaşayacağım ey deniz, senden uzak?...
Yanıp söniyor gibi gözlerimde fenerin!...
Uyuyor mu limanda her gece sallanarak.
Altundan çivilerle çakılmış gemilerin?...*

Ömer Bedrettin UŞAKLI / Deniz Sarhoşları

Özellikle Cahit Sıtkı Tarancı, karamsar ve yitik bir kuşağın şairidir;

OTUZ BEŞ YAŞ ŞİİRİ

*Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.*

Cahit Sıtkı TARANCI / Otuz Beş Yaş

Ahmet Muhip Dirans “şiiimizin mutlu rastlantılarındanır.

OLVİDO

*Hoyrattır bu akşamüstüler daima
Gün saltanatıyla gitti mi bir defa
Yalnızlığımızla doldurup her yeri
Bir renk çılgılığı içinde bahçemizden,
Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan
Lavanta çiçeği kokan kederleri;
Hoyrattır bu akşamüstüler daima.*

Ahmet Muhip DIRANAS / Şiirler

Cumhuriyet sonrası Türk şiirinde gerçek yenilik Nazım Hikmet tarafından başlatıldı. Şiirden ölçü, uyak gibi bağları atan bir akımın başlatıcısı oldu:

BUGÜN PAZAR

*Bugün Pazar.
Bugün beni ilk defa güneşe çıkardılar
Ve ben ömrümde ilk defa
gökyüzünün bu kadar benden uzak
bu kadar mavi
bu kadar geniş olduğuna şaşarak
kımıldamadan durdum,
Sonra saygı ile toprağa oturdum
Dayadım sırtımı beyaz duvara
Bu anda ne düşmek dalgalara
bu anda ne kavga, ne hürriyet
ne karım
Toprak, güneş ve ben...
Bahtiyarım.*

Nâzım HİKMET / Bütün Şiirleri

Rıfat Ilgaz, Cahit Irgat, A. Kadir, Enver Gökçe, Ömer Faruk Toprak, Arif Damar, Ahmet Arif, Attila İlhan gibi adlar değişik boyutlarda toplumcu şiiri geliştirdiler:

HOŞ GELDİN HALİL İBRAHİM

*Taze yaprak kokusu dolar genzime birdenbire.
Bakarım birdenbire karşımda başaklar insan boyu.
Ayağımın altında toprak boyanır çağla rengine
Birden bire çıkıyorum yalnızlıktan,
giriyorum birdenbire beraberliğe.*

A.KADİR / Hoş Geldin Halil İbrahim

PİA

*Ben bir şehre geldiğim vakit
 O başka bir şehre gitmese
 Singapur yolunda demeseler
 Bana bunu yapmasalar yorgunum
 Üstelik parasızım pasaportsuzum
 Ne olur sabaha karşı rıhtımda
 Seslendiğini duysam pia'nın
 Sirtında yoksul bir yağmurluk
 Çocuk gözleri büyük büyük
 Üşümüş ürpermiş soluk
 Ellerini tutabilsem Pia'nın
 Ölsem eksiksiz ölürdüm*

Attilâ İLHAN / Sisler Bulvarı

Şiirlerini 1941 yılında Garip adlı bir kitapta toplayan, bundan dolayı da daha sonra kendileriyle birlikte aynı yoldan gidenlere “Garipçiler” adı verilen Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ile Oktay Rifat Türk şiirinde önemli bir yeniliği gerçekleştirdiler:

DALGA

*Ama gene de,
 Gene de güzel günler geçirebilir;
 Suda yüzen karpuz kabuğundan farksız.
 Ağacın gökyüzüne vuran aksinden,
 Her sabah erikleri saran buğudan,
 Buğudan, sisten, aşktan, kokudan...*

Orhan Veli KANIK / Bütün Şiirleri

Üç arkadaş, Varlık dergisinde ölçsüz, uyaksız, şairanelikten uzak yeni bir şiir akımı başlattılar. Konuşma dilinin yalınlığıyla yaşama sevincini, günlük yaşamı, küçük adamın dertlerini konu edinen Garip akımı kısa sürede yaygınlaşarak dönemin ünlü şairlerini; de etkiledi. Ama üç şairin birlikteliği uzun sürmedi. Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat yeni denemelerle kendilerine özgü bir şiire yöneldiler.

YAĞMURUN ALTINDA

*Kalk dostum ormana gidelim
Geyik sesleri içine çökelim
Yeniden doğuş, kıvanç, uyum
Kurgular bir yana, biz bir yana
İlk kez düşünmeden görelim
Martılar gibi yağmurun altında*

Melih Cevdet ANDAY / Seçmeler

Oktay Rifat ise şiirinde nesnelere en çok sevinç uyandıran yanlarıyla görür:

ÖTEKİ YAZ

*Öteki yaz ötemizde duruyordu
bir ev gibiydi içine girilmeyen,
gök sandık odasından görünüyordu en çok,
yaprakların hıştırtısı
güneşle vuruyordu camlarına*

üstü güllerle örtülü veranda

*yaz içerde biz dışarıda
bize kolay hüznlerle
savrulan külleri kalmıştı mevsimin*

Oktay RİFAT / Bütün Şiirleri

Kolay görüldüğü için çok yazılan son derece açık ve sade şiire karşı Asaf Halet Çelebi, şiirlerinde Doğu mistisizmi ile tasavvufu birleştirdi:

İÇİMDEN

*dünyalar kuruldu
dünyalardan şehirler kuruldu
ve birden
kendimi bir şehirde buldum
yaşayan ve ölen insanlardan
kendimi bir şehirde buldum*

Asaf Halet ÇELEBİ / Bütün Şiirleri

Fazıl Hüsnü Dağlarca ise ilk şiirlerinden sonra hayal ve sembollerle dolu şiirler yazdı:

ARKAÜSTÜ

Şaşkınlığım artıyor sarı karanlıkta
Yıldızlar ayak ucum baş ucum şimdi,
Sıcaklığı göğün
İçimin sıcaklığına karışıyor
Karışıyor çocukluğu göğün
İçimin çocukluğuna

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA / Bütün Şiirleri

Cahit Külebi, 1940-50 yılları arasında çok derinden duyduğu Anadolu'yu, aşk, hasret ve üzüntülerini anlatan lirik şiirler yazdı:

KÖY ÖĞRETMENLERİ

Uzak köylerde kuşlar gibi
Her sabah çocuklar size uçar.
Ama küçük, ama büyüyen, ama güleç...
Alın benim gönlümden de o kadar.

Cahit KÜLEBİ / Bütün Şiirleri

İçe dönük bir kişiliğe sahip olan Behçet Necatigil şiirlerinde büyük şehrin içinde kaybolmuş insanın kırık, karanlık, karmaşık duygularını yansıttı:

KİTAPLARDA ÖLMEK

Adı soyadı
Açılır parantez
Doğduğu yıl, çizgi, öldüğü yıl, bitti
Kapanır parantez

O şimdi kitaplarda bir isim, bir soyadı
Bir parantez içinde doğum, ölüm yılları

Ya sayfa altında, ya az ilerde
Eserleri, ne zaman basıldığı
Kısa, uzun bir liste
Kitap adları
Can çekişen kuşlar gibi elinizde.

*Parantezin içindeki çizgi
Ne varsa orda
Ümidi, korkusu, gözyaşı, sevinci
Ne varsa orda.*

*O şimdi kitaplarda
Bir çizgilik yerde hapis,
Hâlâ mı yaşıyor, korunamaz ki,
Öldürebilirsiniz.*

Behçet NECATİGİL / Bütün Şiirleri

Necati Cumalı şiirlerinde günlük hayatın sıkıntılarını ve yaşam sevincini öne çıkardı:

GÜNAYDIN

*Günaydın tavuklar, horozlar
Artık memnunum yaşamaktan
Sabah erkenden kalktığım zaman
Siz varsınız;
Gündüz, işim var, arkadaşlarım.
Gece, yıldızlar var, karım var,
Günaydın tavuklar, horozlar!*

Necati CUMALI / Bütün Şiirleri

1950'den sonra yeni arayışlara yönelen Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar, İlhan Berk, Ece Ayhan gibi şairler yeni bir akım başlattılar. Anlamda kapalılığın, değişik çağrışımlarla imgeci bir şiirin anlayışının savunulduğu İkinci Yeni akımı 1965'e değin sürdü.

Cemal Süreya'nın şiirinde en çok göz alıcı öge dil ve imgedir:

AŞK

*Öyle sevdim ki seni,
Öylesine sensin ki,
Kuşlar gibi cıvılda
Tattırdığım acılar...*

Cemal SÜREYA / Bütün Şiirleri

Edip Cansever dünyanın, insanın karmaşıklığını hep kendine dönerek çözmeye çabalayan bir şairdir:

BEN RUHİ BEY NASILIM

*Çitlenbik ağacının altından geçtim
Frenk üzümlerinden bir iki salkım
kopardım
Dişlerimle sıyırdım
Sardunya renginde ve sardunya
tadında idiler
Biri fotoğrafımı çekiyorkenki
gibi durdum.
Azıcık gülümsedim.
Ve dünya bana gülümsedi.*

Edip CANSEVER / Bütün Şiirleri

Turgut Uyar, hep acının tarihini, coğrafyasını araştırdı şiirinde:

BÜYÜK SAAT

*Tarihi bir olmaz akış gibi,
Oh sanki evrenin en son gecesini yaşadım
Sanki dinazorlar ve ben ve en hızlısı öbürlerinin
Bir ilkel eşitlikte buluştuk. (Evrenin kendi kurduğu gecesini.)
Ben! Çocukları sevdim yaşadım. Dünyaya alışmadım.
Kuru güller gibi yersiz ve incedim biraz. Hep
Bunu duydum. Bunu yaşadım. Pastanelerde
Şurda burada
Oturdum emekli konsoloslarla iskambil
Oynadım.
Emekli konsoloslar, kutu yapımçıları büyük
Pastaneler,
Hamurkârlar, pabuççular, polis hafiyeleri,
Kesekâğıtçılar
Saraçlar, kurşun dökücüler, muhasebeciler,
Su yolcuları
Şarkı düzenleyenler, saat tamircileri!...
Şimdi tarihte saat kaç?*

Turgut UYAR / Büyük Saat

SAYFA KÂĞIT KALEM

*Kağıt bozulmayayım, kirlenmeyeyim
Der:
Kâğıt ki, sessizliktir
Bir şey anlatmaz
Bir anlamı da yoktur.
Kapalı bir boşluk korkusu saçar
(Doğasıdır, kapalılık kâğıdın)*

İlhan BERK / Bütün Şiirleri

İmgeli görüntülerle yüklü dizeleriyle ikinci Yeni'nin özgün şairidir Ece Ayhan.

ÇOCUKLARIN ÖLÜM ŞARKILARI

*Sokaklarda
ölümcül portakallar
ve çivitsi bulutlar saat
kaç olursa olsun
üzünç yüklenmiş bir gemi
akdeniz'de
ölümcül
çivitsi
portakallar bulutlar*

Ece AYHAN/Yort Savul

Sezai Karakoç, gerçeküstücü üslupla Türk-İslam mistisizmini ifade eden orijinal şiirler yazdı.

BAHÇE GÖRMÜŞ ÇOCUKLARIN ŞİİRİ

*O yıllar savaş yıllarıydı geceleri karartma
Gündüzleri fırın önlerinde birikirdi halk
Biz çocuklarla büyükler arasındaki fark
Bir yanda şehir bir yanda kiraz bahçeleri*

Sezai KARAKOÇ / Şiirler

Çağdaş Türk şiirinde Ceyhun Atuf Kansu, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Salâh Birsal, Metin Eloğlu, Mehmet Başaran, Gülten Akın, Hilmi Yavuz, Ümit Yaşar Oğuzcan, Ataol Behramoğlu, Mustafa İrgat, Erdal Alover, Enis Batur, Abdülkadir Budak, Yaşar Miraç, Murathan Mungan, Haydar Ergülen, Turgay Fişekçi, Ahmet Erhan, Sunay Akın, Seyhan Erözçelik, Ali Asker Barut, küçük İskender de günümüz şiirinin ustaları arasında yer alır.

HİKÂYE /ROMAN

Cumhuriyet Döneminde hikâye ve romanın daha yalın bir çizgide geliştiği söylenebilir

Osmanlıcaya ve Osmanlıcılık düşüncesine karşı başlayan Türkçecilik ve Türkçülük hareketi Balkan Savaşı I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında Millî Edebiyat akımını doğurdu. Yaşanılan aktüel hayatı ve memleket gerçeklerini anlatan bu akım, Cumhuriyetin ilk yıllarında, en olgun eserlerini verdi. 1880 yıllarından sonra doğan; İkinci Meşrutiyeti, Balkan Savaşı'nı ve Kurtuluş Savaşı'nı gören ve modern Türkiye Cumhuriyetinin aydın tabakasını meydana getiren nesil felaketlerle olgunlaşmış bir hayat deneyimine sahiptir. Halkı etkileyebilmek için onun dilini kullanmak gerektiğine inanan yazarlar, eserlerinde konuşma dilini kullandılar. Halk dilini kullanırlarken gençlik yıllarında hayran oldukları Edebiyat-ı Cedide yazarlarının ince zevkini günlük dile aktardılar. Bu çalışmalar başlangıçta Ahmet Hikmet Müftüoğlu ile Refik Halit Karay'ın eserlerinde kendini gösterdi. Cumhuriyet döneminin de büyük hikâyecisi ve romancılarından biri olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu eserlerinde Türkiye'nin Tanzimat'tan itibaren geçirdiği değişimleri anlattı.

“Yeni Ankara baş döndürücü bir süratle inkişaf ediyordu. Taşhan'ın önünden Samanpazarı'na, Samanpazarı'ndan Cebeci'ye, Cebeci'den Yenışehir'e, Yenışehir'den Kavaklıdere'ye doğru uzanan sahalar üzerinde apartmanlar, evler, resmî binalar, sanki yerden fıskırircasına yükseliyordu. Bunların her biri yapanın bilgisine ve yaptırının zevkine göre birtakım şekiller ve renkler almakla beraber, dikkatli bir göz için, hemen hepsine birden hâkim olan exotique mimarî tarzının sırttığı da aşıkardı. Mesela Yenışehir'den Kavaklıdere'ye doğru sıralanan villalar arasında kulesiz, saçaksız binalara rasgelmemek mümkün değildir. Birbirinden örnek alan ve bazıları hep bir mimarî ve geniş saçaklı evler, etraflarını çeviren hendeklerin ortasında birer derebeyi şatosunu andırıyordu.

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU / Ankara

Sait Faik Abasıyanık ve Sabahattin Âli'den sonra gelen Türk hikâyecisi ve romancılarının büyük bir kısmı hayat görüşlerini toplumsal gerçekçilik adıyla edebiyata uyguladılar. Bunlardan Orhan Kemal yetiştiği çevrelerin anlatıcısı oldu:

“Onların anladığına göre, Ankara'dan büyük adamlar sık sık gelirdi vilayetlerine ama, bunun gibi valiyi falan aşışp, memleketin büyüklerine haber vermeden değil. Geleceği bir hafta önceden bilinir, başta vali, derece derece öteki büyük memurlar istasyona giderler, adamı fabrikatörlerle öteki iş adamlarının pırıl pırıl otomobilleriyle alır şehire getirirlerdi. Ondan sonra gelsin ziyafetler, gitsin nutuk.

Buysa bu, şimdiye kadar gelenlerden belki de çok daha heybetli olduğu hâlde, usulcacık gelmiş, kimliğini, niçin geldiğini saklamış, sağdan soldan öğrenildiğine göre, doğrudan doğruya şehrin eteklerinden başlamıştı memleketi teftişe.

Orhan KEMAL / Müfettişler Müfettişi

Kemal Tahir'in özelliği sosyal konuları tarihî plan içinde ele almasıdır. Onun romanları, gücünü insanlara yeni bir açıdan bakmaktan çok, tasvir ve üslubundan alır:

“Doktor Münür Bey’in ‘Osmanlı Donkişot’u dediği Nuh Bey 1888 Jöntürkler’indendi. Abdülhamit zamanında on beş yıl sürgünde kalmış, hürriyetin ilanından sonra İttihat Terakki Cemiyeti’nden hiçbir karşılık beklemeksizin en küçük işlerde boğaz tokluğuna çalışmıştı (...) Dünya yüzünde hiç kimsesi, dikili ağacı yoktu. Kışları burada, yazları Doktor Münür Bey’in Caddebostan’daki köşkünde geçiriyordu. Altmış dört yaşındaydı. Uzun boyu, bir deri bir kemik denecek kadar sıska gövdesi, çökük avurtları, iki yana çekerek burduğu uzun kırçıl bıyıklarıyla gerçekten Donkişot’a benziyor, gözlerindeki kederli dalgınlık, sesine vermeye çalıştığı öfkeli kabadayılık bu benzerliği büsbütün artırıyor.”

Kemal TAHİR / Yol Ayrımı

Tiyatro, roman ve küçük hikâye türünde eserler yazmış olan Aziz Nesin, toplum hayatının aksayan yönlerini, olayları, tipleri gülünç gösteren bir mizah üslubuyla anlattı:

“Bizim dairedeki bu rahat hayatımız müdürümüzün emekliye ayrılıp, yerine Saffet Bey’in gelmesiyle allak bullak oldu. Şunu da anlayamadım ya, bizim müdür emekliye ayrılıp yerinin boş kaldığını nasıl anladılar da yerine yeni bir müdür yolladılar. Bana öyle geliyordu ki, biz bu dairede teker teker emekliye ayrıla ayrıla biteceğiz. Yerimize kimse gelmeyecek. En son emekliye ayrılan memurlarla da dairemiz tarihe karışacak. Demek, bizi büsbütün de unutmamışlar ki, başımıza yeni müdür yolladılar.”

Aziz NESİN / Bütün Eserleri

Haldun Taner'in de hikâye ve oyunlarında ince ironi ve sanat endişesi göze çarpar.

“Elimde evirip çevirip durduğum ilânı belki yirminci defa okudum. Demek şimdi o köşk kiralıktı ha?... Demek bir vakitler Mahinur’un o şeftali kokusuna benzeyen körpe rahiyasıyla doldurduğu odalar şimdi boş ve sahipsiz... Peki ama ben ne duruyorum? Bu evi bir yazlığına kiralamak için ne bekliyordum? Avcumun içinden bir sabun gibi kaydırıp başkalarına kaptırdığım saadetin hiç değilse tatlı hatırasını yeniden yaşamak, o sakin kıyıda eski günlerin hayaliyle üç ay olsun... baş başa kalmak için bundan güzel fırsat mı olurdu... Bir uykuda gezer gibi sokağa nasıl fırladığımı, tramvaya nasıl bindiğimi anlamadan, kendimi ilânda bildirilen köşkün kapısında buldum.

Haldun TANER / Geçmiş Zaman Olur Ki...

Halikarnas Balıkcısı takma adı ile hikâye ve romanlar yazmış olan Cevat Şakir Kabaağaçlı, eserlerinde tabiatı ve insanı bir şiir duygusu içinde anlatır:

“Bu cennet gemisi küçük bir gemi değilmiş. Pruvasından dümenine kadar, yani gemiyi boylu boyunca yürümek için bir ay lâzımmış. Direkleri o kadar yüksekmiş ki, geceleri Samanyolu’nu süpürürmüş. O denizlerin içi sevinçler ve saadetlerle de doluy - muş. Denizciler de sevinçlerinden kendilerinden geçip boyuna deniz ve su türküleri ve mânileri söylerlermiş. Hattâ bazen geceleri yalnız olarak nöbet beklerken bize deniz - den tatlı bir fısıltı gelir a! İşte o .işte o ölmüş denizcilerin uzaktan işitilen türküleriymiş. O geminin direk ucuna biz diri denizciler bir çıkarsak ancak sakalımız ağarınca inebilirmişiz. Bazen hani göğün bir tarafından, yağmur yağar, öteki tarafında günlük güneşlik olunca, yedi renk gelin kuşağı mı, eleğimsağma mı, ne olur a? İşte o eleğimsağma denizcilerin Cennet Gemisi’nin direğinden uzanan fors sancağı imiş.

Halikarnas Balıkcısı / Cennet Gemisi

II. Dünya Savaşı’ndan sonra yetişen hikâye ve roman yazarlarından Yaşar Kemal’in eserlerinde tabiat ve insan sevgisi ağır basar. Yaşar Kemal, romanı destana yaklaştırır:

“Ay batmıştı. Yarı aydınlık, yarı karanlık, çok uzaktan, arkadan aydınlatılmış, bir karanlık, daha dağların üstündeki geceyle gündüzü bölen çizgi üstündeki gökte kuyruk - luyıldızı bir yalın harmanı gibi balkıyıp savruluyor. Gece aydınlığın aklığın üstünde sallanır gibi. Esen ince seher yelinde dalgalanır gibi. Hiç ses yok. Her şey durgun, ses - siz. Öylesine sessiz ki ortalık. Koca Halil’in öksürüğü top gibi patlıyor düzlükte. Bulutların, yukarıda hiç kıpırdamayan ak, küme küme bulutların aklığı geceye vurmuş.

Yaşar KEMAL / Ölmez Otu

Tarık Buğra, insanı kendi bireyselliği ve kişiliği içinde ele alır:

“Handan birdenbire, o dönemi kendisine, her şeyiyle, her şeyiyle yabancı bul - verdi; çok eskiden bir kitapta okumuş, ya da kendisine bir başkası anlatmış gibi. O canım duyguları hangi canavarlar yemiş, tüketmişti? Az sonra kasaba görünecekti. Handan iyi bilirdi bu yerleri; ilkokulu bitirir bitirmez, tatilin geçmesi beklenmeden İstanbul’a, Gözlüklü Teyze’lere göndermişlerdi onu. Ortaokul... Lise... Fakülte! Her yıl Dönemeçte üvey anasına da gidip geldi bu trenle. Şafaklara doğru bu pencerelerden baka baka.

Tarık BUĞRA / Dönemeçte

Sosyal konuları işlerken güzellik duygusunu, insan sevgisini bırakmayan yazarlardan biri de Necati Cumalı'dır:

“Kordon zeybeği hayli çeviklik isteyen bir oyundur. İleriye doğru seri bir iki adım attıktan sonra, dişlerin, kolların seri hareketli, gövdenin sağa sola hızla dönüşleriyle oynanır. Cemal daha ilk adımlarında oyunun havasına ustalıkla girince, Halil havayı hızlandırdı. Kalabalığın el çırpması Halil'in temposuna uydu. Cemal oynayışını hızlandırdı, delikanlı sonunda gömleği terden sırtına yapışıp nefes nefese kaldığı bir an, gömleğinin yeniyile alınının terini silerken oyunu bıraktı. Zeliş'in yanından geçerken halkanın dışına yürüdü. Daha Cemal oyunu bırakırken Mestan Ağa'nın oğlu halkanın ortasına fırladı, oyunu aldı.

Necati CUMALI / Zeliş

Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdullah Efendi'nin Rüyaları adı altında topladığı hikâyeleriyle diğer eserlerinde rüyaya ve bilinçaltına büyük önem verdi:

İşte o gecedен beri kendisinde çok derin bir yerde saklı, esrarlı bir zembereğin harekete geçtiğini duydu. Kainat karşısında artık aynı adam değildi. Her şey onda sanki daha derine, daha esaslıya doğru gidiyor ve bu yüzden günlük manzara ve çehreler kendisi için zaman zaman değişiyordu: O artık etrafında bulunan her şeyi, küçük ve bazen çok şaşırtıcı uyanışlar hâlinde görmeye mahkûmdu; bir zihnin bulanıklığına, mevcut olan her şey tek başına aksediyordu. Hayatın bütünlüğünü ve basitliğini kaybetmişti.

Ahmet Hamdi TANPINAR / Abdullah Efendi'nin Rüyaları

Sait Faik Abasıyanık, Alemdağ'da Var Bir Yılan adlı hikâye kitabında gerçek, rüya ve hayali iç içe ele aldı:

“Şişli'de Bomanti durağından yüz adım yürüsem evime varır, iki yorganlı yatağımın çukuruna büzülür, dostum Panco'yu düşünürüm. Şimdilik başka kimsem yok. İstanbul adalarının birinde hasta anam yatar döşeğinde. Kara köpeğim de karyolasının altında onu ve beni bekler. Panco çilek isimli bir sokakta oturur. Futbol oyunları görür rüyasında. Yahut da yine rüyasında pişpirik oynar. Ben gece yarısından sonra yağmurlu bir havada Atıkali'deyim. Sözümona bir bulvar üstündeyim. Yürüyorum. Yağmur yağıyor da yağıyor. Evet, yağmurun yalnızlığın, Atikeli'nin hakkı var: Uzaklaştıkça daha çok özliyorum.

Sait Faik ABASIYANIK / Öyle Bir Hikâye

Doğu-Batı sentezini en başarılı şekilde yapabilen, psikolojik konulara ağırlık veren yazarlarımızdan biri de Halide Edip Adıvar'dır:

“Zeyno'nun kirpiklerinin arasında babasının görmezliğe geldiği yaş pırıltıları vardı, yanakları daha ince, çenesi daha sivri, ince kıvrıntılı dudakları, kalbi acıtan bir kuruluk, bir acılıkla kısılmış görünüyordu. Zeyno'nun biran alaycı biraz tatlı güzelliği üzerinde bir yaş havası esmiş vaktinden evvel kurutmuş, soldurmuştu. Ekseri kirpikleri yaşlarla beraber kendisiyle eğlenen, gülen kuru dudakları ıstırabın, canlı bir kurbağa teşrihi yapan âlimin gadrı ile didik didik ediyordu.

Halide Edip ADIVAR / Kalb Ağrısı

Çalığışu romanı ile yaygın bir ün kazanan Reşat Nuri Güntekin, eserlerinde Anadolu kasaba ve şehirlerini fon olarak almış, insanları sorunlarıyla işlemiştir:

“Çocukluğumun en eski hatırası bir ağustos şenliği gecesidir. Bu hatıra görülmüş bir şeyden ziyade, vaktiyle dinlenmiş bir masalın hayalde bıraktığı izlere benzer: Bu dünyadan başka bir âlemde ucu bucağı olmayan bir bahçe... Ağaçlarında renkli fenerler yanıyor... Bembeyaz, ince ince yollar... Uğultulu bir mahşer kalabalığı... Yer yer çarkıfelekler yıldızlanıyor, havaî fişekler uçuyor... Yalnız karanlık ve aydınlıktan ibaret bir vehim dünyası... Bana öyle gelir ki, ezel karanlığından o gece doğdum.”

Reşat Nuri GÜNTEKİN / Damga

Peyami Safa romanlarında olaydan çok tekniğe yer verdi. Uygarlığın yarattığı bocalamayı, sosyal çatışmayı dile getirdi:

Mutad yollardan Süleymaniye'ye doğru saptılar. Buralardan her gün geçtikleri için, itiyat, maziye hatırlamalarına mani olurdu; fakat ne zamandan beri geçmedikleri bu yollara girer girmez, uzun müddet kapalı kalmış, hatıralarla dolu bir evin eşliğinden içeriye ilk adımlarını atmış gibi, ikisinde de, maziye ait intibalar bir anda uyandı. İkisi de hissettiler ki şu birkaç günlük ayrılık içinde, münasebetlerinin tarihi büyük bir devir geçirmişti ve daha üç beş ay evvelki hatıralar bile senelerce uzak bir maziye ait gibi görünüyorduları”

Peyami SAFA / Fatih-Harbiye

Sabahattin Âli, Anadolu köy ve kasaba hayatının acıklı hâllerini gerçekçi ve gözlemci bir şekilde yazdı:

“Güneşin altından pırıl pırıl yanan zeytin ağaçlarının sonunda beyaz minareleriyle Edremit görünüyordu. Yusuf bir oraya, bir de önündeki toprak yığına baktı. Dişlerini ve yumruklarını sıktı, dudaklarını ısırıldı; buna rağmen gözlerinden yanaklarına doğru iri damlalar yuvarlanmaya başladı. Bu yaşlar bütün manzarayı örtüvermişlerdi. Kollarının yeni ile gözlerini sildi. Hayvanına atladı. Bir kere daha dönüp geriye baktıktan ve ömrünün en korkunç senelerinin geçtiği bu kasabaya yumruğunu uzatıp tehdit eder gibi salladıktan sonra atını ileriye, dağlara doğru sürdü.”

Sabahattin ÂLİ / Kuyucaklı Yusuf

Memduh Şevket Esendal yalın tutumu, olaydan çok bir durumu sergileyerek Sabahattin Âli çizgisinin dışında kaldı:

“Temmuz, öğle vakti. Komşuda bir kadın sesi...Neye bağırdığı anlaşılmıyor. Belki çocuğuna haykırıyor. Müezzinin duvarlarından tahta boşa bir kedi atladı. Birkaç ev ötede, bir tavuk gıdaklıyor, bir horoz da ona yardım ediyor, sanki dem tutuyor.

Anası, aşağıda iki komşu hanımla oturmuş, her nedense ateşlenmiş, hızlı konuşuyor. Belli ki dedikodu yapıyorlar. Tekir kedi minderin üzerine uzanmış, dört ayağını germiş, uyuyor. Eski kırık konsolun üstündeki kırık fanuslarıyla anasının gelinlik Saksunya lâmbaları; helezonlu, yaldızlı bir çift su bardağı, boncuk kapakları altında uyuyup duruyor. Her şey, yerli yerinde, hayat her vakit olduğu gibi...”

Memduh Şevket ESENDAL / Hayat Ne Tatlı

Abdülhak Şinasi Hisar geçmiş özlemiyle yüklü, bireyci eserleriyle öne çıktı:

“Mehtap görülen her şeyi yumuşatıyor, hülyalaştırıyor, güzelleştiriyordu. Üstlerine garip bir füsunla ışıklar dökülmüş bu menekşe renkli dümdüz sular, bu çiçek tarlası gibi koklanan mavi hava ve gönülleri azad eden bu musiki gûya derin bir aşk için hazırlanmış oluyordu. Bütün bu kayık ve sandal kafilesindeki insanlar uyumuş, aşka ve onun verdiği melâle düşerek bir vuslat umar gibi o intizar havasını teneffüs ettiklerini, o mucizenin büyük gölgesiyle kendilerine sirayet ettiğini duyuyorlardı.”

Abdülhak Şinasi HİSAR / Boğaziçi Mehtapları

Çok partili döneme geçişi izleyen yıllarda ve 1950’lerde ise yazarlar daha çok köy gerçeklerine yöneldiler. Mahmut Makal’ın köy notlarını topladığı Bizim Köy’ü Köy Enstitülü yazarları benzeri örnekler üretmeye yöneltti:

“Tabanında tahta döşeme, etrafında odaları, ayrıca mutfacı, kileri, helası, hamamı, hâsılı bütün müstemilâtı tamam bir şehir evi gelmesin gözünün önüne.

Mutfacı da, sofrası da, yatağı da, oturması da içinde olan, toprak ve is kokulu tek oda... Toprak tabanlı, taş kemerli, iç sıvalı bir yer. Hemen bütün evler bu tiptir. Ailenin bütün nüfusu o tek gözden ibaret evde yatar, kalkar...

Mahmut MAKAL / Bizim Köy

Köyü konu alan edebiyata koşut olarak 1950-60 arası yazmaya başlamış Ferit Edgü, Demir Özlü, Erdal Öz, Yusuf Atılgan, Nezihe Meriç gibi yazarların eserleriyle edebiyatta yeni bir atılım ortaya çıktı. Yayımlanan eserlerde tedirginlik, yalnızlık gibi temalar egemendi. Bireysel duyarlılıklarının işlendiği bu eserlerde biçim kaygısı ağır basıyordu:

“Kalkıp deftere baktı. 6 numarada Saliha Alakaş ile Ahmet Alakaş yazılıydı. Defteri kapadı. Günlük fişte 6 numaraya aynı adları yazdı. Bunlardan önce gelen adama bir ad düşündü. Kırk yıldır bir tek Zebercet bile kalmamıştı otele. 5 numaraya

Zebercet Gezgin yazdı. Yandaki odadan bir cızırtı geliyordu. Koştı; ocağı söndürdü. Çay yanmıştı; içilmezdi. Çaydanlığı yıkayıp çıktı. Gene Emekli Subay'ın yerine oturdu. On bire değin ikişer ikişer dört kişi daha geldi yatak arayan, 'Yerimiz yok' diye savdı."

(...)

Kahvenin yanındaki geniş aşınmış taş basamaklardan yukarıya çıktılar. Yukarıda kublelerin ardında büyücek, düzgün bir alanın iki yanında tellere asılı beş-altı ampul yanıyordu. Seyirciler pek kalabalık sayılmazdı. Elinde kısa bir değnekle boylu poslu, gençten bir adam seyircilerin önünde, alanın çevresinde geziniyordu. "Geliyorlar" dendi. Horozları kucaklarına almış iki adam görüldü; yüzleri asıktı, sararmıştı. Yanlarında gelenler kıyıda durdular; onlar alanın ortasına gidip horozları yere bıraktılar. Horozlar boyunlarındaki tüyler kabarmış, başları eğik birbirlerine yaklaştılar, kapıştılar. Kısaca bir döğüştü; gagalarıyla, ayaklarıyla, kanatlarıyla vuruyorlardı; yıkılan çabucak kalkıyor, saldırıyordu. Daha çoğu birbirlerinin ibiğini ısırmağa uğraşıyorlardı.

(...)

Horozlar bağırdılar artık; güçlkle sıçrıyor, yıkılınca çabucak kalkamıyorlardı. Kanadı sarılı, kısa ibiklisi daha da ağırdı ibiğinden kan sızıyordu. Gene de inatla yılmadan dövüşüyordu. Üst üste iki kere yıkıldı (...) Dövüş sürüyordu kısa ibikli horoz kaçmıyordu. Sıçrayayım derken yıkıldı, kalktı sendeledi. Öteki horoz son gücüyle iki kanat vurunca yıkıldı; boynunu uzattı, kalkmadı. Upuzun yatıyordu."

Yusuf ATILGAN / Anayurt Oteli

Günümüzde daha çok gerçekçi bir çizgide gelişen Türk hikâye ve romanına anılan adların yanı sıra Tarık Dursun K., Füzûzan, Adalet Ağaoğlu, Leyla Erbil, Tomris Uyar, Selim İleri, Demir Özlü, Nedim Gürsel, Murathan Mungan, Latife Tekin, Enis Batur, Oğuz Atay yer aldılar:

(...)

Koridorda dolaplar, dolaplar. Eskiden alınmış ahşap dolaplar, yeni çelik dolaplar. Dolapların içi dolmuş, üstüne taşmış tozlu dosyalar. İplere, kâğıtlara sarılmış dosyalar. A-2, B-4... Ne anlamsız bir yaşantı. Dolabın kapağında bir yazı: yangında ilk kurtarılacak eşya. Onu değil beni kurtarın. Nasıl dayanabilirim ben, Turgut Özben, bu beklemeye? Nasıl dayanamazdık Selim'le birlikte üniversitede? Nasıl kaçardık sınıfların arka kapılarından? Selim, bütün bu eşyanın yanmasına kim bilir nasıl seviniirdi. Bir gün öfkelenmişti birden; hepsini yakmalı, bütün evrakı, kayıtları, belgeleri. İnsanlık bunlarla ayakta duruyorsa şaşırıp kalsın herkes: şaşırıp kalsınlar da şaşkınlıktan, ne yapacaklarını bilememekten ölsünler.

(...)

İnsanlar yalnız kitaplarda şaşırırlar. Romancılar şaşırtır onları. Ölü denizdeki su zerrecikleri gibi birbirlerine tutunurlar: dalgalarıyla, bir yere gitmezler aslında. Aslında, kimse, kafasındaki hayallerle kimseyi bir yere götüremez kardeşim Selim! Belki biz, seninle ben, kafamızdaki hürriyetle bir yerlere gidebilirdik. Giderdik de! İstedığımız zaman kaçardık sınıftan. Yangın çakmasını beklemezdik. Hocanın gözünden kaçarken arka kapının yanına yerleştirmiş olduğumuz kontrplak korurdu bizi. Sormazdı

bu tahta nedir diye, Hürriyet kontrplağı kapının gıcirtısını duyduğu zaman hoca geç kalmış olurdu, çok geç, işte böyleydik biz canım Selim! Şimdi ne durumlara düştük ikimiz de. Sen öldün; ben de koridorlarda, anlamsız bekleyişlerin içinde ölüyorum. Gerçekten öldün mü Selim? Bu yalnızlık dolu koca dünyada bütün tutunamayanları öksüz bırakıp gittin mi? Bat dünya bat! Talih! İki gözün kör olsun da piyango bileti sat.

(...)

Defterleri kaldırdı. Ayağa kalktı. Gene gelecekmış. Benimle görüşmek istediğine göre gelecek elbette. Bugün doğmuş olsaydım! Gelecek, ne güzel maceralar hazırlıyordu bana. Kimsenin yaşamadığı güzellikleri tanıyacaktım Selim de ölmemiş olsaydı. Allahım, ben ne yaptım! Bu güne kadar söylediğim her sözü geri alıyorum konuşmayı da bir untabilsem. Yeni bir dünya var anlıyor musun Olric? Her şeyi geride bırakmak gerekiyor. Bir sabah kalkacaksın, arkana bakmadan... Hürriyet kötü bir kavram Olric Öyle anlattıkları gibi özlenecek bir ortam değil. Bu hürriyet, kulağıma kötü şeyler fısıldıyor Olric duymak istemiyorum. Hayır, çalışacağım önce: araştıracağım. Bütün gücümü bu araştırmaya vereceğim. Bitkinlikten hürriyeti düşünemeyecek duruma gelinceye kadar çalışacağım. Yeter bu miskinlik! Demek aylardır ölüyormuşum ben. Peki bu nasıl iş Olric? Selim de başka türlü yaşadı. Yani yaşamadı öldü. Belki de bu görev size verildi efendimiz. Selim sadece ışık mı tuttu Olric? Belki de efendimiz. Hiç olmazsa düşünmeyi öğretseydi bana ölmeden önce. Bu kadar gizlenmeseydi. Gizlendiğini sanmıyorum efendimiz. Biliyorum, çok şey öğrendim Olric: fakat ölü mü? Onu gizliyor. Siz yaşayacaksınız efendimiz. Ölümü bilerek yaşamak istiyorum. Olric. Yaşamının anlamını bilmek için, ölümün anlamının karanlıkta kalmasını istemiyorum. Bütün ayrıntıları henüz bilmiyorum. Onu tanıyanları sorguya çekmeliyim. Onların gözlerinin içine dudaklarının kıvrımlarına kadar bakarak Selim'in bıraktığı izleri öğrenmeliyim. Tabiat sırlarını bakmasını bilene açıklamış. Yorulmadan, bıkmadan, görünüşe kapılmadan bakmalıyım ben de. Yenilgilerden usanmamalıyım. Selim'in parça parça olmuş resmini yapıştırmalıyım.

Oğuz ATAY / Tutunamayanlar

Saydığımız edebiyatçılarımız dışında 2006 yılı Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan Orhan Pamuk da yazdıklarıyla değişik boyutlarda katkıda bulundu:

“Ama bir mucizeyle Sultan İbrahim Mirza'nın harika kitabı yarıda kalmadı; çünkü hakikatli bir kitapları vardı. Bu adam atına biner, en iyi tezhibi yapan usta oradadır diye ta Şiraz'a gider, oradan en zarif nestalik hattı yazan hattat için iki sayfayı alır İsfahan'a götürür, sonra dağları, geçip ta Buhara'ya çıkıp Özbek Hanı'nın yanında nakşeden büyük üstat nakkaşa resmin istifini yaptırır, insanlarını çizdirir; Herat'a inip bu sefer yarı kör eski üstatlardan birine otların ve yaprakların kıvrım kıvrılışını ezberden nakşettirir, Herat'ta başka bir hattata uğrayıp resmin içindeki kapının üstündeki levhadaki yazıyı altın rika ile yazdırıp hadi yine güneye, Kain'e gider ve altı ay yolculuk ederek yarılabilirdiği sayfayı Sultan İbrahim Mirza'ya gösterip aferini alırdı.”

(...)

Baruthaneli Hasan Çelebi olarak bilinir, ama benim için her zaman Kelebek'tir o. Bu adı, bana hep güzel çocukluğunu, gençliğini hatırlatır: Görenlerin inanamayıp bir

daha bakmak isteyeceği kadar güzeldir. Her zaman şaşıtığım mucize: Güzel olduğu kadar yeteneklidir de. Bir renk ustasıdır, en kuvvetli yanı budur; sanki renk sürme zevki için döne döne, aşkla nakşeder. Ama uçucu, amaçsız ve kararsız olduğunu da Kara'ya söyleyiverdim. Adil olma endişesiyle de ekledim. Kalbiyle resmeden gerçek nakkaştır o. Eğer nakış akıl için, içimizdeki hayvana seslenmek için, ya da Padişah'ın gururunu okşamak için değil de, göz için bir şenlik olsun diye yapılıyorsa Kelebek gerçek nakkaştır. Kırk yıl öncesinin Kazvinli ustalarından ders almış gibi geniş rahat, mutlu, yuvarlacık çizgiler çeker; parlak, katıksız renklerini cesaretle sürer ve resminin gizli nizamında hep tatlı bir yuvarlak vardır, ama ben yetiştirdim onu, çoktan gebermiş o Kazvinli ustalar değil.

(...)

Cennet'te mutluluk içinde resmeden bir nakkaş gibi, inançla ve mutlulukla, mutlu bir resim yapacağına inanarak işe başlar ve o mutlu resmi de hakaten yapar. Ordularımızın Doppio kalesini kuşatması, Macar elçisinin Padişahımızın ayağını öpüşü, Peygamberimizin atıyla yedi kat göğe çıkışı: Bunlar elbette kendi başlarına da mutlu olaylardır, ama Kelebek'in elinde sayfadan kanat çırpılarak çıkan hakiki birer şenliğe dönüşürler. Yaptırdığım bir resimde, ölümün karanlığı ya da Divan toplantısının ciddiyeti fazla hissediliyorsa, ben Kelebek'e "istediğin gibi renklerdir," derim ve böylece üzerine ölü toprağı serpilmiş gibi suskun duran etekler, yapraklar, bayraklar, denizler bir rüzgârla dalgalanıverirler hemen. Bazen Allah'ın dünyayı Kelebek'in nakşettiği gibi görülmesini istediğini, hayatın bir şenlik olmasını buyurduğunu düşünürüm. Renklerin ahenkle birbirlerine mükemmel şiirler okuduğu, zamanın durduğu, Şeytan'ın hiç uğramadığı bir alemdir bu.

Orhan PAMUK / Benim Adım Kırmızı

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatından önemli bir gelişim de deneme, eleştiri türlerinde görüldü. Önceki dönemlerde bir yan uğraş olarak ele alınan deneme ve eleştiri türü Nurullah Ataç, Sabahattin Eyuboğlu, Suut Kemal Yetkin gibi usta yazarların bu türleri uğraş edinmeleriyle gelişip yaygınlaştı. Vedat Günyol, Memet Fuat, Azra Erhat, Rauf Mutluay, Salâh Birsal, Enis Batur, Füsün Akatlı, Nermi Uygur gibi yazarlar değişik bakış açılarıyla bu alanlarda ürün verdiler:

Belki de başka türlüsünü tasarlayamadığımız içindir, yazar masalarının bir özelliği gizli kalır çoğumuza: tekçidir bu masalar, ortaksız yaşamak ister yazar masası odada. Romancısıyla, ozanıyla, eleştiricisiyle başbaşa kalmaktan daha doğal bir hakkı yokmuş gibi davranır. Öylesine içli-dışlıdır ki yazarla, ondan yansıyan duyma ve düşünme, anma ve özleme, seçme ve düzenlemeyle yer kaplayan nesnelliliğini insansı bir güce dönüştürmesini bilmiştir. Kendinden başka hiçbir şeye gözyummaz odada. Kitaplar bile sıkış tepiş duvarlarda tutunabilir ancak. Arada sırada bir köşede sığıntı gibi görünen daktilo masası oda dengesinde en küçük bir değişiklik yapamaz. İkinci saatlerinde bazı yazarların odasında beliren çay masasına gelince, yazı masasının egemenliğini azaltmak şöyle dursun, artırır. Ne de olsa az oturan bir konuktur o, tekerlekleri, ya da açılıp kapanması tedirginlik gibi bir şey vermiştir ona; uzaktan uzağa imrendiği yazı masasıyla iyi geçinmek zorundadır, yoksa onsuz da olur yazı masası. Öyle hevesleri vardır ki yazı masalarının, yazardan başka kimsenin soluğuna katlanamaz odada.

Nermi UYGUR / Güneşle

TİYATRO

Meddah, Karagöz orta oyunu gibi gösterilerle gelişen geleneksel Türk tiyatrosu Tanzimat Döneminden itibaren Batı tiyatrosundan gelen etkilerle zenginleşti.

Tiyatromuzun bugünkü düzeye ulaşmasında Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında kültürel kalkınmanın bir devlet politikası olarak benimsenmiş olmasının büyük payı vardır. Tiyatro Cumhuriyet Döneminde çağdaş uygarlığın gereği olarak saygınlık kazanmış, toplumu eğitici işlevi de dikkate alınarak devlet tarafından desteklenmiştir. Cumhuriyetle birlikte benimsenen aydınlatıcı ve uygarlaştırıcı tiyatro ideali, uzun yıllar İstanbul Şehir Tiyatrosunu ve Devlet Tiyatrosunu yönetmiş olan Muhsin Ertuğrul olmak üzere, bu sanata gönül vermiş olanların çabası ile hayata geçirilmiştir. Cumhuriyet'in onuncu yılında tanınmış yazarlara halkevi sahnelerinde oynanmak üzere oyunlar ısmarlanmış, oyun yazarlığını geliştirmek için yarışmalar açılmıştır. Oyun yazarlığında gelişim görülmüş, ciddi toplum sorunlarını irdeleyen, bireyin iç dünyasına eğilen oyunlar yazılmış, yeni biçim denemeleri yapılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında tiyatroya ürün verenlerin öncelikle şiir, roman dallarında ün yapmış yazarlar olduğu görülür. Dönemin en başarılı oyun yazarı Müsahipzade Celâl (1868-1959)'dir. Yöneticilerin özelliği aç gözlülüğü, temsilciliği eleştirilir. (İstanbul Efendisi, Ayvanoz Kadısı, Bir Kavuk Devrildi) :

YAKUP– (Fırtına sürer) Bu ne? ..

ADEM– (Etek öper) Haddim olmayarak...

YAKUP– Ne... Ne dedin? ... Bre alçak... (Kaseyi yanına atar.) Yüzüme karşı söylüyor.

ADEM– Aman efendim.

YAKUP– Hayır... Ben öyle bir şey kabul edemem... Anladın mı?... (Fırtına)

ADEM– Yalvarırım... Merhamet...

YAKUP– Merhamet mi?... Hayır... Ben Allah rızası için senin işini kolaylaştırırken sen rüşvet verirsin ha!...

ADEM– Affedin efendim...

YAKUP– Bre hain, ben hiç harama el sürer miyim?... Tövbe estağfurullah, tövbe estağfurullah, tövbe estağfurullah!... Haydi var git, gözüm görmesin... (Fırtına)

ADEM– Merhamet buyurun... Ah... gemilerim karaya oturacak. Fırtınayı duymuyor musunuz?

Müsahipzade CELÂL / Aynaroz Kadısı

1920'li ve 1930'lu yıllarda oyunlardan toplum sorunları ekonomik yapı bağlamında değerlendirilmiştir. Toplumdaki hızlı değişimin ekonomik nedenlerden çok ahlaki sonuçları üzerinde duran Necip Fazıl Kısakürek, manevi değerlerimizin yitirilmekte olduğunu sergilemiştir. (Tohum, Bir Adam Yaratmak):

HÜSREV– Biliyorsunuz değil mi yazılanları? Sanki mesul sizmişsiniz gibi, bir korkunuz var. (Kimse cevap vermez. Nevzat bir laf söyleyecekmiş gibi Hüsrev'e eliyle işaret yapar) Daha neler gelecek başıma? Varsa bilen söylesin.

NEVZAT– (Tatlılaştırmaya çalıştığı bir sesle) Hüsrev, dostum!

HÜSREV– (Gittikçe heyecanına mağlup) Bana “dostum” kelimesini söyleme! Ellerim de bir karıncalanma duyuyorum. Bu kelimeyi işitmeyeyim. Parmaklarım bir şeyi sıkmak istiyor (Elindeki gazeteyi havaya kaldırıp birden bırakıverir) Dostlarım malûm! Düşmanlarımı tanımak istiyorum. “Ben senin düşmanınım” diyecek kadar namus aptalı kim var? Onu bulmak, ayaklarına kapanmak istiyorum (Şaşkın şaşkın etrafına bakınır. Sanki hitap edeceği kimseyi arıyor) Dostluk, o bir maymuncuk, o bir hırsız anahtarı. Evimizin kapısını açıyor, ruhumuzun kapısını açıyor, ne bulursa yakıp kül ediyor, ne bulursa pazarda satıyor. (Tonu ve hareketi değişir.) Beni upuzun bir tabuta yatıracakları gün, arkamdan gelecek dostlarım değil, kefenimin hırsızlarıdır.

ULVİYE– (Kendinden geçercesine) Hüsrev, yetişir!

HÜSREV– (Annesini, duymaz, ona bakmaz) Nereye gideyim? Rahat rahat çıldırmak için neresi var? (Nevzat'a bir adım sokularak) Sen tımarhaneler kâhyası! Delilerin arkasından teneke çalınmayan, taş atılmayan bir mahalle ismi biliyor musun?

Necip Fazıl KISAKÜREK / Bir Adam Yaratmak

Halide Edip Adıvar (1884-1964) Batı'nın ruhun gücüne yer vermeyen maddeci yaşam görüşünü eleştirir. Toplumdaki oluşumu irdelemekten yana olan bir başka oyun yazarımız Reşat Nuri Güntekin (1889-1956) oyunlarında toplumun içinde bulunduğu hızlı değişimin değer karmaşasına yol açtığını ve kuşaklar arasında aşılması güç kopmalar yarattığını göstermiştir. (Yaprak Dökümü, Eski Şarkı, Balıkesir Muhasebecisi):

ALİ RIZA– Kızım...

ŞEVKET– Başka ne yapabilirdin baba, biz bu ekmeği nasıl yerdik?..

HAYRİYE– (Sakin düşünceli) Yavaş Şevket.... (Kocasının kendine döndüğünü gö-rerek biraz şaşkın.) Evimizde misafir..

ALİ RIZA– (Yavaş yavaş kendine hakim olarak) - Şevket, ben bütün hayatımda namuslu bir memur oldum, fakat iyi memur olamadım. Bu benim yarımdır, hayatımızın bu dönüm noktasında, yetişmiş çocuklarım ve karımla bir aile divanı kurduğum bu müşkül saatte herşeyi açık söylemeye mecburum, bir nev'i vicdan muhasebesi, evet fena memur oldum, fena iş yapmak korkusu ile hiç iş yapmadım, fenalığa karşı hatta sesimin çıkabileceği kadar haykıramadım da, hadiseler sel gibi akıp gitti etrafımdan, ben gözlerimi kapattım ve kitaplarımın içinde kendimi unuttum, kitaplarım bir de çocuklarım. (Sağdaki odaya bakarak hüzünle.) Bir kısmı maalesef geç gelmiş çocuklarım, bütün tesellim onlardır, fakat hiçbiri üstünde senin kadar emeğim yoktur. Şevket, (Yüzüne bakmadan Fikret'in omuzuna kolunu koyarak.) Hatta ablanda bile, o benim gölgede böyle tatlı ve derin, âdeta kendi kendine yetiştirdi, bütün gezginci memurlar gibi sizi üst

üste üç sene aynı mektepte okutamadım, bu cihetten belki eksiklerin kaldı, fakat buna mukabil seni, hayalimdeki insan modeline göre işlemek için elimden geleni yaptım, bir çiçek meraklısı bahçesi ile oynar gibi oynadım seninle...

Reşat Nuri GÜNTEKİN / Yaprak Dökümü

1930'lu ve 1940'lı yıllarda ülkenin her ilinde ve ilçesinde açılmış olan Halkevlerinde sahnelenmek üzere yazılmış olan oyunlar özel bir birikim oluşturur. 1940'lı yıllarda Selahattin Batu'nun, Ahmet Kutsi Tecer'in, Cevat Fehmi Başkut'un, Nahit Sırrı Örik'in, Oktay Rifat'ın, Sabahattin Kudret Aksal'ın, Necati Cumalı'nın ilk oyunlarının sahnelendiğini görürüz.

1942-1970 yılları arasında yirmi bir tiyatro oyunu yazmış olan, dönemin en popüler yazarı Cevat Fehmi Başkut (1905-1971) olmuştur. Başkut, toplumun güncel sorunları seyircinin kolayca tanıyabileceği durumlar içinde ele almıştır. (Büyük Şehir, Ayarsızlar, Paydos, Harput'ta Bir Amerikalı):

MUHİTTİN– Murtaza, değer mi bu kadar mihnet? Çekiver kuyruğunu.

MURTAZA– Aman, aman, aman yapamam. Kimin kuyruğunu çekeceğim? Benim çektiğim kuyruk mutlaka kopar. Yeniden müfettişler, gazeteler, yeniden sermaye. Bakanlık yeniden harekete geçer. Kuyruk koparan adam canavar diye adım çıkar. Çocuklar şaka bir yana. Dediğiniz çok güç şey. Herkes her şeyi yapar amma, ben muallimlikten vazgeçemem. Bilmiyorsunuz nasıl bir meslektir bu. Okulun havası adamın iliklerine işler, kanına karışır, tenine girer. Etle turnak gibi, beden ile ruh gibi birbirinize yapışsınız. Deli misiniz, istifa edersem öğrencilerim perişan olur o, sarhoş babasından gece gündüz dayak yiyen küçük Mustafa'yı kim korur? O, bir dilim ekmekle okula gelen küçük Hatice'yi kim doyurur? O, bekçinin evlatlığı, anasız babasız sıksa Halil'i öğle tatillerinde kim uyutur? Görüyorsunuz ya, biz hoca ile öğrenci değiliz. Biz baba ile bir sürü evlâtlarız. Baba evlâtlarından ayrılır mı?

MUHİTTİN– Murtaza, istifa etmekle uğradığın haksızlığa en yerinde karşılığı vermiş olacaksın.

HÜSAMETTİN– Gazetelerin ağzı kapanacak.

HASAN– Belki kadın davasından vazgeçer.

HÜSAMETTİN– Ben bunu garanti ederim.

MURTAZA– Yapamam. Yapamam. Çok müşkül. Çok müşkül.

Cevat Fehmi BAŞKUT / Paydos

Ahmet Kutsi Tecer, (1901-1967) Anadolu köy seyirlik oyunlarını ve geleneksel popüler halk tiyatrosunu çağdaş sanatsal etkinlikleri besleyecek önemli kaynaklar olarak değerlendirmiştir. (Koçyiğit Köroğlu, Bir Pazar Günü):

BEYAĞABEY– (Melon şapkalya) Söyle bakalım işini.

(Melon şapkalya adam çantasını masanın üzerine kor, içinden bir kâğıt çıkarır.)

MELON ŞAPKALI– (Okur) Mihri Hatun Sokağı... Bu sokak nerede?

BEYAĞABEY– Tamam, burası işte!

MELON ŞAPKALI– (Kağıda bakarak) 42 numarayı arıyorum.

BEYAĞABEY– Macit Bey'in evi. (Bakkal, kahveci dikkat kesilirler.)

MELON ŞAPKALI– (Kâğıda bakar) Evet, Macit Bey.

BEYAĞABEY– Sizlere ömür.

BAKKAL– Macit Bey'in nesi olursun?

MELON ŞAPKALI– Ben onun bir şeysi değilim. Noter kâtibiyim.

KAHVECİ– (İki elini yanlarına açarak) Katipsin de birader, deminden beri neye söylemezsin?

Ahmet Kutsi TECER / Köşebaşı

1950'li yıllardan başlayarak kendi hâlinde insanların günlük yaşantısını ve sorunlarını yalın bir anlatımla sahneye getiren oyun yazarlarından biri de Nâzım Kurşunlu (1911-1980) oldu. (Merdiven, Çığ, Yatık Emine)

Ahmet Muhip Dıranas (1908-1980) aile kurumunun barındırdığı gizli uyumsuzluğunu erkeğin yalnızlığını şiirli bir atmosfer içinde dile getirdi. (Gölgeler)

1960'lı yıllar oyun yazarlığının büyük bir atılım gösterdiği dönem oldu.

Oktay Rifat (1914-1982) ekonomik yapı ile etik yıkım arasındaki organik bağı gözlemlemiş, durumun bireylerin iç dünyasına olan etkisini yakalamış olan bir yazarımızdır. (Kadınlar Arasında, Atlarla Filler, Yağmur Sıkıntısı):

ANNE– Ne günüydü sahi? (Penceredeki iplere bir iki çamaşır asar.) Kuru köfte yaptığımız gündü, öyle ya. Salı. Değil mi Kevser? Salı?

KEVSER– Salı... Bakın, ben size şimdiden bir şey söyleyeyim mi, ben gelecek misafirlere hizmet filan edemem. Dedi, demedi, olmasın. İki lokma ekmek için bu yaştan sonra...

SAFFET HANIM'IN SESİ– Eşek!...

ANNE– Bağıramaz ol!

SAFFET HANIM– Ne demek misafirlere hizmet edemem? Sen oldum bittim kalfasın, hizmetçisin. Bana hanımlık taslamaya kalkma.

KEVSER KALFA– Sen artık çok oluyorsun. Ben hizmetçilik edecek olduktan sonra, pühü... Böyle boğaz tokluğuna değil. Yumurta pişirmesini bilmeyen hödükler bugün para kırıyor. Öyle gün bugün. Rahmetli Nâzım Bey, yaptığım dolmaların tadına doyamazdı, parmaklarını da beraber yedi.

Oktay RİFAT / Kadınlar Arasında

Adalet Ağaoğlu 1960'lı yılların düşünceye yeni ufuklar açan oyun yazarlarından biri oldu. (Evcilik Oyunu, Çatıdaki Çatlak):

YAŞLI ERKEK– Al.

YAŞLI KADIN– Hep üstüne akıtmışsın yine.

YAŞLI ERKEK– (Küskün arkasını döner) Her şeye bir kusur!

YAŞLI KADIN– (Fotoğrafi yerine götürür) Niye mektup yazmıyor?

YAŞLI ERKEK–

YAŞLI KADIN– Mahmut. Niye hiç mektup yazmıyor?

YAŞLI ERKEK– Yazdı ya.

YAŞLI KADIN– Kaç ay oldu. Belki daha da çok.

YAŞLI ERKEK– İşi var, gücü var. Hasta mı baksın, mektup mu yazsın?

YAŞLI KADIN– Gelin de yazmıyor. Giderken, sen hiç kaygılanma anne, Mahmut yazmasa da ben yazarım diyordu. Nerde hani?

(...)

YAŞLI KADIN– (Çabuk masaya döner)

Ee, niye oynamıyoruz peki? Ben kartlarımı dizdim bile.

YAŞLI ERKEK– Dört kartla oynamam.

YAŞLI KADIN– Öyleyse üçer kartla oynayalım.

YAŞLI KADIN– Numaraları yavaş çek ama.

YAŞLI KADIN– (Yerine oturur) Dün nasıldı? Yavaş çekmedim mi?

YAŞLI ERKEK– Dün yavaş çektin ama, önceki gün..

YAŞLI KADIN– Sen de çok geç şey diyorsun.

YAŞLI ERKEK– Olmaz. Böyle oynamam.

YAŞLI KADIN– Eee, ama sen de!...

YAŞLI ERKEK– Oynamam tabii. Kartları seçmişsin gene.

YAŞLI KADIN– Seçmedim. Öyle geldi.

YAŞLI ERKEK– Seçmişsin! En kötülerini bana bırakmışsın.

YAŞLI KADIN– Daha geride kaç tane var. Bunları beğenmedinse onlardan al.

YAŞLI ERKEK– Olmaz. Karıştıracamız.

Adalet AĞAOĞLU / Bütün Oyunları

Sabahattin Kudret Aksal (1920-1993) aile kurumuna yeni bir açıdan bakan oyunlarıyla kadın ve erkeğin iç dünyalarına eğildi. (Evin Üstündeki Bulut, Kahvede Şenlik Var, Kral Üşümesi, Bay Hiç, Sonsuzluk Kitabevi):

METİN– Para kazanmam mı? Ama biliyor musun anne para kazanmaktan da büyük işler var. Neymiş diye yüzüme tuhaf bakma. Var. Hem benim de kendime göre işlerim yok değil ki.

ANNE– Edebiyat tabii.

METİN– Hayır (Bir susuş) Sevmek.

ANNE– Sevmenin de bir iş olduğunu yeni öğreniyorum.

METİN– İş aklına geldiği gibi değil. Bilmem ki nasıl anlatmalı? (Bir susuş) Ben dünyayı bütünüyle seviyorum. (İskemleyi gösterir.) Şu iskemle yok mu şu iskemle? (Ortakı kapıya doğru yürür.) Denizden farksızdır benim için. Ağaç,gece vakti, bir insan yüzü, şehirler, kasabalar, köyler. Sessiz sedasız akan bir su. Bir sinemanın kalabalık salonu. Yağmur. Bardaklardan boşanır gibi. Güneş. Yakıcı, harap edici. Susuz, ağaçsız bir ovanın ortasında. Sabahleyin yorgun limana giren gemiler.. Trenler.. Gecenin karanlığında sanki aydınlık bir iz bırakarak şehirler arasında dolaşır dururlar. Uykusuzluklar. sabah uykuları... (Bir susuş) Çıldırıyorum ben bu dünya için.

ANNE– (Bitkin bir koltuğa çöker.) Metin; üzüyorsun beni.

METİN– (Kendini kaptırdığı havadan kurtarmıştır.) Ne yapabilirim? Annelik ödevin.

ANNE– Zaten bugüne kadar ne gördüm? Hep beklemezler.. Heyecanlar. Üzüntüler.. Geç kaldınız. Erken geldiniz .Sınıfınızı geçtiniz, geçmediniz.Uyudunuz, uyumadınız. Ya o hasta sayıkladığınız geceler.. Sabah bir türlü olmazdı.

METİN– Bir anne boş zamanlarında ne yapar? Üzülür elbette. Can sıkıntısı üzüntüden de fena.

ANNE– Metin!

METİN– Sözüünün sonunu tasarlıyorum. Beklemeler.. Heyecanlar.. Üzülmeler. Sonra da benim gibi ipe sapa gelmez bir evlat. Ne talihsizlik..

Sabahattin Kudret AKSAL / Oyunlar

Orhan Kemal'in (1914-1970) kendi roman ve öykülerinden oyunlaştırdığı eserleri tiyatromuzda toplumcu gerçekçi yaklaşımın başarılı örnekleri olmuştur. (İspinozlar, 72. Koşuş, Bekçi Murtaza, Kardeş Payı)

Hemen hepsi sahnelenmiş yirmiyi aşkın oyunu ile Necati Cumalı (1921-2001) tiyat-ronun en verimli yazarlarından biridir. (Boş Beşik, Susuz Yaz, Nalınlar, Ezik Otlar, Mine, Derya Güllü, Zorla İspanyol, Kristof Kolomb'un Yumurtası, Yürüyen Geceyi Dinle...):

MERYEM– Dün gece öyle bir geceydi. Fırtınalı bir geceydi! İkinizin de aklı başında değildi... Şimdi o fırtına dindi... (Meryem kâğıdını, aldığı yerde bırakır.)

SİNAN– Dindi, ama senin içinde ne varsa dışarıya kıyıya attıktan sonra.

MERYEM– Anlaşıldı, gideceksin demek..

SİNAN– Kalacak değilim öldü diye..

MERYEM– Bilmem lâzım. Ben kiminle kalacağım.

SİNAN– Şimdi de ümitsizsin.

MERYEM– Bu kadar düşman olamazsın bana bir gülüşünle sevdirdin, sen sürükledin. Şimdi bırakıp gidemezsin. (Sinan'ın kollarına atılır.) Yapayalnız bırakamazsın beni.

SİNAN– Düne kadar öyle.

MERYEM– (Sinan'ı kolları arasında sıkar) Yalan! Gene öyle. Beni sevdin, ben de sevdim, biz sevdik birbirimizi.

SİNAN– (Meryem'i uzaklaştırır.) Topla kendini.

MERYEM– Söyle sevmedin mi beni.

SİNAN– Sevda değildi aramızdaki.

MERYEM– (Onuru kırılmış) Ya neydi?

SİNAN– Öfkeydi, hınçtı acımaydı, çekişmeydi, savaştı. Öyle bir şeydi.

MERYEM– Sevda ne ki? Sevda bu!

Necati CUMALI / Derya Güllü

Alışılmadık durumlar kurgulayarak seyirciyi şaşırtan güldürücü düşündürücü durumlar üreten bir başka oyun yazarımız da Refik Erduran oldu. (Cengiz Han'ın Bisikleti, Ayı Masalı, Ramiz ile Jülide, Halay, Bordello...):

ŞERİF– Hepimiz kaderin elinde oyuncağız.

MUHİDDİN– Kendi suçlarımızın adına kader mi diyeceksiniz! (Balkon kapısının önüne gelir, dışarı bakar.) Yangını söndürmüşler.. Cem istediğin oldu işte; tepede bir tek ağaç kalmadı... Sade merak ettiğim bir şey var: Burada tekrar ağaç büyümesine nasıl mani olacaksın? Olamazsın. Bu tepe yeşerir yine (Dikkatle sağa doğru bakar.) Hem ben sana bir şey söyleyeyim mi Cem? Bu kel tepenin üstünde senin kule zarif marif durmadı. Bayağı çirkin oldu.

CEM– Çirkin mi oldu?

MUHİDDİN– Gel de bak.

CEM– (Sükûnetle)- Evet. Tepe kapkara olmuş. Böyle olacağı aklıma gelmemişti.

Refik ERDURAN / Karayar Köprüsü

Konusunu tarihten, mitolojiden, söylencelerden alan oyunların önde gelen yazarı Orhan Asena (1922-2001) dır. (Gılgamış, Hürrem Sultan, Atçalı Kel Mehmet, Yıldız Yargılanması):

HALİDE EDİP HANIM– General Milne'nin gözünde bir amazonum ben. Öyle söz ediyormuş benden. Ta Sultanahmet ve Fatih mitinglerinde konuştuğum günden beri.

MAHMURE ABLA– (Sevecen, gülümser) Hakkı da yok değil adamcağızın Gördüm seni konuşurken. On binlerce insan bir tek silahtı sanki, tetiği senin parmaklarının ucunda. O anda silahı dilediğine çevirebilirdin.

HALİDE EDİP HANIM– (Dalgın, gülümser) Başlangıçta tutuktum, çekingendim, bir kadın olduğumu unutamıyordum. Ama öyle hassas bir kalabalık vardı ki karşımda,

aslında ben onları değil, onlar beni çekip sürükledi. Bir an bütün duygularımız bir tek noktada birleşti. İşte o zaman unuttum bir kadın olduğumu, uğuldayan bir orman vardı karşımda sanki ben bir rüzgârdım, bu ormanı uğuldatan.

MAHMURE ABLA– Bir uçak uçu üstümüzden, o kadar alçaktı ki gölgesi taradı sanki kalabalığı. Bir an bir sessizlik oldu. Korkunç... Sonra bir genç gürlledi: “Konuş!”

HALİDE EDİP HANIM– Duydum. Askere kumanda verircesine. Ve ben konuştum.

MAHMURE ABLA– Bir genç talebe gördüm, bir sıtmaya tutulmuşcasına titriyordu. Durmadan da göğsünü yumrukluyordu. “Yurdum benim” diye bağırıyordu, göz yaşları içinde “Zavallı sahipsiz yurdum benim.”

HALİDE EDİP HANIM– Yanılıyordu o genç. Sahibi vardı yurdunun En başta kendisi. Sonra o meydanı dolduran on binler... Sonra yurt ufuklarınca büyüyen yüz binler, milyonlar... Ve nihayet oradaki, Ankara’daki, Mustafa Kemal Paşa.

Orhan ASENA / On Altı Mart Bin Dokuzyüz Yirmi

Konusunu tarihten alan çok sayıda oyunuyla tiyatromuzun en verimli yazarlarından biri de Turan Oflazoğlu’dur. (Sokrates’in Savunması, Genç Osman, Cem Sultan...):

MAHMUT– Devletli amcam, soylu efendim, yüce hünkârım, izin verin de tehlikeyi birlikte karşılayalım.

SELİM– Ne güzel yaşadık birlikte, ama birlikte ölmeye hakkımız yok, çünkü artık sana emanet bu halk, bu devlet, bu hayat, bu dünya, Sultan Mahmut! İyi bir hükümdar olamadım, fakat çok iyi bir vâris bırakıyorum ardımda. Buysa bütün çektiklerimin zehrini gideriyor. (Önünde diz çökmek isteyen Mahmut’u önleyerek) Bu toplumun geçmişi ben, onda eskimiş, çürümüş, kokuşmuş ne varsa benimle gömülecek.. (Mahmut’un önünde diz çöküp)... ve toprağın altında yitik güçlerine yeniden kavuşan ulusumuz seninle dirilecek... büyük geleceğimizin safağı! Hadi artık kardeşin tahtın tek vârisi kalmak isteyecektir. Alemdar Paşa kapıyı kırıncaya dek kaybet izini (Mahmut hâlâ duraksayınca) Sonsuza dek ölmemi istemiyorsan, git! Padişahının buyruğudur; terk et burayı!

MUSAHİP– (Mahmut’a)- Büyük dinleyen büyük sahibi olur çok geçmeden (Selim, Mahmut’u kendisi çıkarır. Musahip seyirciye) Damla yokluk kapısını çalarak inci oldu. Benliğini silerek kendini buldu. (Çıkar Selim oturup ney çalmaya başlar:Özlem dolu ezgiler. Katiller dalkılıç girerler, Selim’i o hâlde görünce duraklayıp birbirlerine bakarlar; derken, önce ürkek, sonra kararlı, atılırlar üstüne. Selim kendini neyle savunarak ölür. Ney sesi kesik çığlıklar gibi yükselirken perde kapanır.)

A. Turan OFLAZOĞLU / III. Selim-Kılıç ve Ney

Konularını çoğunlukla söylencelerden alan yazarların başında gelen Güngör Dilmen sahnemizde yepyeni bir rüzgâr estirmiştir. (Midasın Kulakları, Deli Dumrul, İttihat ve Terakki, Ben Anadolu, Camlı Maymun Lokantası...):

I. SAKALLI– Yaaa senin bildiğin neymiş?

II. SAKALLI– Senin bildiğin neymiş yaaa?

BERBER– Söylesem hayretler içinde kalırsınız.

I. SAKALLI– Söylesene.

II. SAKALLI– Söylesene ha.

BERBER– Hele hele biraz daha meraklanın.

O zaman.... hiç söylemem.

I. SAKALLI– Hadi söyle.

II. SAKALLI– Söyle hadi ha.

BERBER– Üstüme düşmeyin, söylemem.

I. SAKALLI– Söylemezsen söyleme.

II. SAKALLI– Söyleme... söylemezsen.

BERBER– Şey hakkındaymış, şöyle şey.

II. SAKALLI– Söyle şey, söyle şey..

BERBER– Bütün Gordium ayağa kalkardı... ama söylemem...

I. SAKALLI– Söyleme söylemezsen.

II. SAKALLI– Lemezsen söy.

Güngör DİLMEN / Midasın Kulakları

Melih Cevdet Anday (1915-2002) oyunları ile öncü tiyatronun en dikkat çekici örneklerin vermiş oyun yazarımızdır. (İçerdekiler, Mikadonun Çöpleri, Dikkat köpek Var, Müfettişler...):

ADAM– Coşmayın öyle canım, şaşırtıyorsunuz beni. Ne dedim ben size? Ne dedim de böyle isyan ettiniz?

DELİKANLI– Unutuyor musunuz beyefendi, unutuyor musunuz? Kapınızın önündeki sırada oturmuş bir gence, hem de işsiz bir gence, mutsuz bir gence yaptığınız kötülüğü unutuyor musunuz? Ben sizden öğüt istemedim ki, kızınızı istedim.

ADAM– Kızımı size vermek elimde değil benim, anlamıyor musunuz?

DELİKANLI– Anlamıyorum.

ADAM– Anlamak istemiyorsunuz da ondan. Ters bir adamsınız siz.

DELİKANLI– İnanmadan söylüyorsunuz bunu. Önce ters değilim. Sonra da öyle kolay kolay bulunamayacak bir damat adayım. Çünkü işsizim, parasızım ve umutsuzum.

ADAM– Çok iyi anlıyorum ve sizi takdir ediyorum. Ama işsiz, parasız ve umutsuz bir damat adayı olmakla bu kadar övünmeseniz de, biraz alçak gönüllü olsanız daha iyi değil midir?

DELİKANLI– Ben bu işlerin acemisiyim. Ne yapayım? Bana da söyleyin, hangi yolu tutayım?

ADAM– Önce köpeğe alışın, köpeğe! (Yerden paketini alır.) Bugün bir yerde çantamı unuttum. Nerde unuttuğumu bilmiyorum. Ama çantanın karşılığında bu paketi buldum. Nerde bulduğumu bilmiyorum. Allahısmarladık.

DELİKANLI– Güle güle.

Melih Cevdet ANDAY / Seçmeler

Haldun Taner (1915-1986) ‘in oyunlarının ayırıcı özelliği hayata felsefi olgun bir bakışla bakması ve tarih bilincine sahip olmasıdır. (Keşanlı Ali Destanı, Fazilet Eczanesi, Zilli Zarife, Ay Işığında Şamata, Aşk ü Sevda, Haneler, Yalan Dünya...) :

KÜÇÜK İSMAİL– (Seyircilere) Efendim, bizim usta Güllü Agop’la bozduktan sonra İstanbul’da tutunamayacağını anlayarak bizlerden bir heyet kurdu. Kapağı attık Bursa’ya. Şimdi burada Molyer’in şey.... neydi onun adı?

HOLAS– Komedyaya deyin de gene kafası atsin. Adam bunu facia diye oynar.

K. İSMAİL– Neyse işte bunu “Kıskanç Herif” adı ile hazırlıyoruz.

AHMET FEHİM– (Seyircilere)Bu oyunu seçişimiz sebepsiz değil. Sadrazamken birkaç ay önce olmayacak bir Jumalle Bursa Valiliğine sürülen Ahmet Vefik Paşa, şifa bulmaz bir tiyatro ve Moliere hastası.

K. İSMAİL– Belki oyunumuza gelir de bir ihlanda bulunur ümidi yok mu ya; Açlıktan kursağımız kurudu Midemizin cidderleri birbirine yapıştı.

AHMET FEHİM– Eldeki piyesin mütercimi meçhul. Osmanlı Dram Kumpanyası’nda çalışırken, bu defter nasılsa ustanın eline geçmiş.

HOLAS– Yürütmüştür, huyudur.

SATENİK– (Seyircilere) Paşayı Gedikpaşa tiyatrosundan tanırız. Gençliği Paris’te geçtiğinden şansonları pek sever. Bu yüzden oyundan önce söylemek üzere bir şanson hazırlıyoruz. Haydi Holas Efendi. (Holas piyanoda çalmaya, Satenik şarkı söylemeye başlar.)

Haldun TANER / Bütün Oyunları

Oyunları ile tiyatromuza büyük katkı yapan oyun yazarlarımızdan biri de Turgut Özak-man’dır. Özakman insanın içinde bulunduğu durumu ironik bir bakışla değerlendirir. (Sarıpınar 1914, Fehim Paşa Konağı, Resimli Osmanlı Tarihi, Bir Şehnaz Oyun...):

K. HASAN– Zühre ha!

NENE– Zühre ya.

K. HASAN– Daha bebedir o.

NENE– Demek değilmiş.

K. HASAN– Şu çakalı sevmektedir ha?

NENE– Hem de nasıl? Az kaldı ölecekti bugün, oğlan kaçtı diye.

K. HASAN– Kaçtı mı?

NENE– Kaçtı ya. Az önce dönmüştür.

K. HASAN– Kaçmışken?

NENE– He.

K. HASAN– Niye döndü ki?

NENE– Besbellidir oğul. O da kızı, sevmektedir.

K. HASAN– Kadınım, bacım, kızım ne der?

NENE– Ne diyecekler, bunları kavuşturmak sevaptır, derler.

K. HASAN– Ya küçük gelin?

NENE– Kadın kısmının sevgiye yüzü tutmaz ki oğul. O da he der. Hepsi, razı gelmen için elini, ayağını öpmeye hazırdır. Ananım, ben de hazırım oğul.

K. HASAN– Üzme beni.

NENE– Ne güzel olacak. Kan yağmuru, rahmete dönecek. Barış görüş olacak. Bayram olacak. Değil mi oğul?

Turgut ÖZAKMAN/ Töre

İlgisini zor koşullar altında bile ahlaki değerleri yaşatmaya çalışan onurlu insanlar üzerinde odaklayan bir başka oyun yazarımız da Dinçer Sümer'dir. (Kâtip Çıkmazı, Eski Fotoğraflar, Maviydi Bisikletim, Beni Dünya Kadar Sev...)

Oğuz Atay'ın (1934-1977) ölümünden sonra sahnelenen tek oyunu, Oyunlarla Yaşayanlar'da insanın mutluluğunu oyunlarda aramaya çalışırken yaşamın en kaçınılmaz gerçeği olan ölümle karşı karşıya gelmesindeki ironiyi yakalamıştır:

COŞKUN– (Gülümsemeye çalışır.) Ben de bir eski zaman piyesi olsaydım. modern kahramanları gibi silik bir hayat yaşamasaydım. (Soluk almak için durur.) Belki de işi başından yanlış tuttum. Bence, keman dersleri almaya devam etmeliydim. Başımdan büyük işlere giriştim. Gülünç olma pahasına, kendime göre çok ciddi işlere giriştim. Hiç olmazsa bu bakımdan cesur sayılırım, değil mi Saffet? (Saffet'in gözleri yaşarır.) Alıyorsunuz dostum. (Son gücüyle oynar.) Bu işleri benden daha iyi bilirsiniz, söyleyin bana. Hangisi daha güç: Ağlamak mı, güldürmek mi? (Gülümser.) Bu soruyu sormakta geç kaldığımı söylüyorsunuz. Ne yapalım? Son kozumu oynuyorum aziz dostum ve bana pahalıya da mal olsa ancak bir kişiyi ağlatabiliyorum. (Soluksuz kalır.) Tabii ben biraz... ucuza... mal oldum.. faturamı da ödemediler... bir şeyler... bırakalbil...dim mi dersiniz... görevimi yapabil... dim mi?... (Ölür.)

SAFFET– /Oynar gibi): Büyük bir kalp atmaz oldu. genç Coşkun'umuz artık yaşamıyor. Onu, istediği gibi büyük bir oyunla uğurluyoruz.

(Servet girer)

SERVET– Aman yarabbi! Ne oldu? (Coşkun'a bakar) Yoksa... yoksa öldü mü?

SAFFET– (oyununu sürdürür) Hayır, o ölmedi.

SERVET– (anlamaz) Peki ne oldu?

SAFFET– Eski bir oyunun provasını yapıyordu. Herkesin bildiği gibi üstat, oyunları fazla büyütürdü, gereğinden çok ciddiye alırdı.

SERVET– (Coşkun’a yaklaşıp, dikkatle bakar, geri çekilir) Peki nesi var?

SAFFET– Biraz kalbi vardı.(Oynar) Evet, gerçeği açıklamak zorundayım. (Coşkun Ermiş, kalbi olduğu için ölmüş bulunuyor. Hayat oyunlarını gereğinden fazla ciddiye alan merhum, ölümü de aynı ciddiyetle karşıladı. Onun kadar ciddi olmayan biri, böyle bir durumda, hiç olmazsa baygınlıkla yetinebilirdi.Coşkun öldü. Çünkü oyunlar onun için bir ölüm kalım meselesiydi. Başka türlü yapamazdı: Hayatını ve özellikle ölümünü büyütme zorundaydı. Biz de şimdi kendisini ciddiye almak zorundayız. Çünkü merhum güldürmeyi sevdiği kadar ağlatmayı da severdi.

SERVET– (Saffet’e kuşkuyla bakar) Gerçekten öldü mü? (Saffet evet anlamında başını sallar. Servet, dehşet içinde Safet’e bakar.)Peki, ne yapacağız şimdi?

SAFFET– Oyun bitti, seyirciyi selamlayacağız. (Bir adım öne gelir ve halkı selamlar. Servet de şaşkınlıkla başını öne eğer. Coşkun’un başı da selam verir gibi önüne düşer.)

Oğuz ATAY / Oyunlarla Yaşayanlar

Dünya çapında mizah yazarımız Aziz Nesin (1915-1995) seyirciyi evrensel boyutlarda düşünmeye davet etmiştir. (Biraz Gelir Misiniz?, Bir Şey Yap Met, Çicu, Hadi Öldürsene Canikom...):

AŞİ– Fülüt canım. Bildim, fülüt.. Fülüte sopi diyorlar.

MİSA– Fülüt değil bayan...

BORNOK– Sopi değil..

AŞİ– Peki nedir bunlar?

PİNAY– Her neyse, bu sopalar ne işe yarar?

MATEH– Supiden çıkan ses var ya...

PİNAY– Ses mi?

MATEH– Duymadınız mı? (Çalar) Bu sesi duyanlar kötülük yapamazlar.

AŞİ– Ses mes çıktığı yok.

PİNAY– Bu pasilerinizi burada satabileceğinizi hiç sanmıyorum.

MATEH– (Bornok’a) Sen bir pazarı dolaşsan. Bakalım işe yarar kamış var mı? Ihlamur ağacı da ararsın Misa, sen de al sepetini.

BORNOK– Peki usta.

MATEH– Her yanı iyice ara.

PİNAY– Hiç denediniz mi bu zırlıtları? Gerçekten bu düdüğün sesini duyanlar kötülük yapamazlar mı?

MATEH– Denemez olur muyum? Her zaman... İşte ben... Oğlum Misa....(Alçak sesle) Demin çıkan kambur var ya.... Çırağım Bornok.. Hı... Ne azılı gece hırızıydı o. Kertenkele gibi düz duvara tırmanır. Polis bile onunla başa çıkamazdı. Anladınız mı? Sonra, benim çırağım oldu. Bütün supilerini duyuyor. Artık hiçbir kötülük yapamaz.

Aziz NESİN / Biraz Gelir Misiniz?

Epik tiyatronun ülkemizdeki uygulayıcılarından biri de Oktay Arayıcı'dır. (1936-1985) (Seferi Ramazan Bey'in Nafile Dünyası, Bir Ölümün Toplumsal Anatomisi, Rumuz Goncagül...) Tarık Buğra'nın ünlü tuluat oyuncusu Naşit'in yaşamını oyunlaştırdığı İbişin Rüyası ile dikkat çektir:

NAHİT– Elbette... at bir nâra daha! Ver bir selam şimdi oldu. Alkışlayın. Ne o? Beğenmediniz mi? Yazık. Hadi şimdi, yallah! (Sadi'yi getirirken, onları gören Hatice koridora fırlar; Nahit Sadi'yi ona doğru itmiştir. Hatice az farkla sıyrılarak kaçır.)

NAHİT– (Sadi'yi iterken:) Al malını! (Hatice'nin arkasından bağırır:) İyi mi? (Şaşkın şaşkın bakınır. Sahnesi bomboş... ne dekor, ne insan... aradaki bölümde kalmış, boşluk. İskemlesine çöker; soluya soluya mırıldanır:) Suçlama beni... bıçağı onun elinden aldım... tam şurama sapladıktan sonra. Senindi bıçak... sen verdin. Suçlama beni. (Hep elinde duran mektubu farkediverir. Okur, Işıklarda çarpıcı bir değişim:)

HATİCE– (Karların altında konuşuyor sesi hoparlörden yankılı:) Kar yağıyor, efendim. Görülmemiş bir güzellikte. Sesler erir, gider... görüntüler de öyle. Pat pat diye yürüyormuşum gibi gelir insansız, sokaksız, çarşısız buzul bölgelerinde. Mutluluk, nedir duyarım... mutluluk ben olurum. (ARA) Nasıl olacak? anahtarla! çaldım. (ARA) Durmuş kar. Yağsın! Ne olur yağsın! (Küçük bir ara:) Sonra da kızıyordum sana... seni bekleyişime (Küçük bir ara!) Bir piyes yaz sen; başrolü ben oynayayım... daha doğrusu, yalnız ben olayım piyeste: Çıkayım sahneye, bağırayım, söveyim, tüküreyim! Herkese! Yalnız oradakilere değil... ama herkese... dünyaya... Öteki yıldızlara da! (Minicik bir ara; hüzün, ümitsizlik:) Tamam mı? (ARA) Korkak, korkak, korkak... tembel, korkak (Işıklar pat diye söner. Son kelime yankılanmaya devam eder)

Tarık BUĞRA / İbişin Rüyası

1981'li yıllarda tiyatro yazınımızın en büyük kazanımı, Murathan Mungan ve Memet Baydur'un tiyatromuzu yeniden canlılık getiren oyunları olmuştur.

Murathan Mungan; Mahmud ile Yezida, Taziye, Geyikler Lanetler'den oluşan üçlemede seyircinin düş gücünü zorlamış, onu, Güneydoğu Anadolu söylencelerinin gizemli karanlığına çıkılan yolculukta varlığın ezeli trajik boyutuyla karşı karşıya getirivermiştir:

MAHMUD– Seni ilk gördüğüm günü hatırlamakta mısın Yezida?

YEZİDA– Hiç unutmuş olabilir miyim Mahmud?

MAHMUD– Hele deli kız ağlayacağına, gel yine oyun oynayalım. Seni ilk gördüğüm o günü oynayalım. En güzel oyun odur.

(Bu sahne “oyun içinde oyun” olarak sürecektir; zaman zaman kopsalar bile oynadıkları oyundan gene de oyun biçiminde sürecektir. Düş ile gerçeğin ayrımını yitirmişlerdir artık.)

YEZİDA– Seni gördüğüm o ilk gün ırmağın öte yakasındaydın.

MAHMUD– Seni görünce ırmağı geçtim Yezida.

YEZİDA– En mümkünsüz işi başardın.

MAHMUD– Ben ırmağın öte yakasındayken, sen benimle eğlendin uzaktan. Sandın ki ırmağı geçemem. Sandın ki yanına ulaşamam. Sandın ki ırmak geçilmez.

YEZİDA– İrmağı yüzerek geçen görülmemiştir bugüne dek. İrmağın da töresi vardır

kendine: Adam yüzdürmez üstünde, insan barındırmaz, kendine yüzmeye geleni çeker suyun dibine yutar.

MAHMUD— Önümde ırmak vardı. Ve de başka çarem yoktu.

YEZİDA— Yukarı koyaktaki dağ yolundan başka hiçbir yol bu tarafa adam getirmez, başka hiçbir yol bu yana iz sürdürmez... İnsan taşımaz.

MAHMUD— O yolu her gün senin için geçmekteyim Yezida.

YEZİDA— O yol sarptır Mahmud. Herkese geçit vermez, her babayiğit aşamaz yukarı koyağı. Yol izin verse kartallar, akbalar, alıcı kuşlar izin vermez.

MAHMUD— Ben izini sevdandan alırım. Yezida. Gücümü senden alırım. Irmağın öfkesini yendim, dağın öfkesini yendim....

Murathan MUNGAN / Mahmud ile Yezida

Kendi yazdığı, yönettiği, oynadığı yirmiye yakın oyununda kalıplaşmış, düşünceleri sarsan, seyirciyi şaşırtarak hep diken üstünde tutan Ferhan Şensoy'un özel bir yeri oldu bu dönemin Türk tiyatrosunda.

Kimlik arayışı sorunsalını, kişilik genelinde ve eleştirel bir bakışta yansıtan oyunları başında Memet Baydur'un (1951) oyunları geldi. Baydur, 20. yüzyılın son yirmi yılında yazdığı yirmiden fazla oyunuyla seyirciyi hayata, alışkanlıkların engeline takılmadan yeni bir gözle bakmaya, vicdanları doğrulara açmaya, en çok da körelmiş zekâları bilemeye çalışmıştır. Oyunlarının renkli dünyasında sanatçılar, aydın geçinenler, bilim adamları, garsonlar, yeraltı dünyasının kabadayıları, oyuncular, gezginler, astronotlar, satıcılar yer alır. (Cumhuriyet Kızı, Yangın Yerinde Orkideler, Maskeli Süvari, Yalnızlığın Oyuncakları, Çin Kelebeği...):

ADAM— (Neriman'a) İşte iki orkide... Senin için... Seni sevdiğimi söylemek için... Hayatım! Senin tarafında yaşadığımı söylemek için...

NURİ— Benim tarafımda mı abiciğim?

ADAM— Sen de nereden çıktın? Neriman'ın tarafında demek istiyorum!

NERİMAN— (Güler) Hah şöyle!

NURİ— (Bir an duraklar) Garip şey...

NERİMAN— Ne oldu?

NURİ— Hiç... Hiçbir şey olmadı...

ADAM— N'oluyor Nuri?

NURİ— Hiç ağabeycim... hiç... orkide görmediğimin farkına vardım birden.

ADAM— Ne?

NURİ— Hayatımda... (güler) güzel hayatım boyunca... bir kere olsun, orkide görmedim ben... (Sessizlik)

NERİMAN— Ben de... ne komik, bende bilmiyorum nasıldır bir "orkide...)

NURİ— Güzel bir şey olmalı... bir "Çiçek"... di mi ağabeyciğim?

NERİMAN— "İşte bak... İki orkide senin için... seni sevdiğimi söylemek için... Ömrüm! Hayatımı senin tarafında yaşadığımı söylemek için... "Bütün bunlar gibi bir şey olmalı..."

ADAM— Öyle olmalı... (Sessizlik) Ben de bilmiyorum... nasıl olur bir orkide!

Memet BAYDUR / Yangın Yerinde Orkideler

21. yüzyılın başlarında gelecek için umut veren yeni yazarların oyunları dikkat çekti. Gerçeklere farklı açılardan bakan, özgün biçimlemeler deneyen oyunlar yazılmaya başlandı. Cihan Canova, Behiç Ak, Özen Yula yazdıkları oyunlarla yönetmenlerin, sahne tasarımlarının yaratıcı düş gücünü kışkırttılar.

Özet olarak, Cumhuriyet Dönemi oyun yazarlığının başlangıçta coşkulu bir atılım içinde olduğu, bu atılımın 1960'lı yıllarda doruğa eriştiği, gelişimin 1970'li yılların sonlarına kadar sürdüğü daha sonra ılımlı bir yol izlediği, içine kapandığı ve giderek kendine yeni çıkış yolları aramaya başladığı söylenebilir. (ŞENER; 2006/181-210)

ANLAMA YORUMLAMA

1. “Bir Adam Yaratmak” oyunundaki Hüsrev’in direnme gücünü yitirmesine neden olan olay nedir?
2. “İbiş’in Rüyası” oyununun trajik sonu nedir?

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Birkaç cümleyle Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının oluşumunu açıklayınız.
2. Cumhuriyet Döneminin dayandığı temelleri kısaca belirtiniz.
3. Bu dönemde memleket edebiyatı zevkiyle Batı’dan gelen anlatma biçimlerinin Türkçe’de nasıl birleştirildiğini bir örnekle gösteriniz.
4. Cumhuriyet Dönemi eserlerinde Anadolu coğrafyası nasıl ele alınmıştır?
5. Eserlerde bireyin anlatılmasında psikolojideki yeniliklerden nasıl yararlandığına bir örnek veriniz.

ÇANKAYA

Çankaya, Ankara'nın güney yamaçlarına düşer. Buralar, 1920-1922 yıllarında, yani Kurtuluş Savaşı sırasında bağlık bahçelik idi. Kavaklıdere'den yukarı, iğde ağaçları arasından kıvrıla kıvrıla tepeye vurdun mu, iki katlı bir bağ evine varırdın. Damında akça kavakların hışırtılı gölgesi. Üst kat duvarları, ağaç direkler arasına yerleştirilmiş kırmızı tuğla ile örülmüş ve Ankara toprağı ile sıvanmış... Karşıdan baktın mı, gelincik kırmızısı açmış sanırdın. Gelincik ve bağ toprağı kokardı bu evler.

Ankara ovasına açılan iki kanatlı bir kapı... Evin önünde bir çeşme ve Çankaya tepelerinin bağrından gelen ince, serin bir su... Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşı yıllarında, işte Çankaya'daki bu bağ evinde yaşardı. Eski bir otomobille şimdiki Ulus ile Kızılay arasındaki toz, çamur ve bataklık bölgeyi geçti mi baharsa, gelin olmuş zerdali ağaçlarının kokusunu duya duya; yaz ise ballanmış Ankara armutlarının temmuz ikindisinde yaydığı bozkır yelini ala ala; hele güz ise, renk renk giyinmiş elma, zerdali, armut, ayva ağaçlarının düğününe baka baka; ve de kışsa, o derin sessizlikte, ince iğde dallarına yüklenen kar gülünü koklaya koklaya Çankaya'daki bağ evine varırdı.

Ankara bağlarının her mevsim yoluna serdiği bu bin bir güzellikten; ağaçların, asmaların, çiçeklerin, böceklerin, kuşların, ince akan suların, otların ve kar güllerinin süslediği bu can besleyici, dinlendirici, yüreklendirici bağ yolundan, yorgun başını tabiat ananın bağrına gömerek geçer; evin önünde iner, çeşmedeki ince su ile yüzünü gözünü yıkar, yurdunun kaynağıyla arınır, dirilirdi. Bu kısa dinlenmeden sonra hemen yeniden çalışmaya başlardı.

Alt kattaki odada, ya savaş arkadaşlarıyla ve komutanlarla, ya da devlet yöneticileriyle günün konularına, bin bir sorunun üzerine eğilirler, çareler ararlar, kararlar verirlerdi.

Böyle bir yaz günü, bağ evinin aşağı odası Ankara'dan gelen devlet adamlarıyla dolup taşmaya başlamıştı. Bu günü Ruşen Eşref Ünaydın, "Özleyiş" adlı kitabında can alıcı, yürek titretici bir dille anlatır.

O gün ilk gelen İçişleri Bakanı Ata Bey olmuş. Söyledikleri hiç de iç açıcı şeyler değil: "Anadolu'da yer yer eşkıyalar türemiş, halkı soymaktalar; kimsenin canından malından güveni kalmamış... Çare?"

Arkasından Millî Savunma Bakanı Kâzım Paşa girmiş, onun söyledikleri de iç açıcı şeyler değil: "Askerin ayakkabısı yokmuş, silâh kayışı yokmuş... Çare?"

Çare para... Odaya giren Maliye Bakanı Hasan Fehmi Bey, bu kötü haberlerin üzerine tuz biber ekmiş: "Maliyenin kasasında hiç hazır para yoktur Paşam!." Eeee... Çare?

Bütün bu çareleri Mustafa Kemal Paşa bulacak...

Çare... Çare elbette vardır. Çare halktadır. Halkın gülündedir, halkın gönlündedir... Çare, bir yüce ülküye inanmaktır.

Bir zamanlar Mustafa Kemal Paşa'ya kötümser birtakım kişiler sormuşlardı:

"Paramız var mıdır? Silâhımız var mıdır?"

"Yoktur."

"Öyleyse ne yapacaksınız?"

"Para olacak, ordu kurulacak ve bu ulus bağımsızlığını kurtaracaktır..."

Öyle de oldu. Mustafa Kemal yine bir yaz mevsiminde Çankaya'daki bağ evinden inip 20 Ağustos 1922 günü Akşehir'e vardı.

Akşehir, büyük saldırıya hazırlanan ordumuzun genel karargâhı idi. Türk halkının güler yüzü, bal dili Nasrettin Hoca'nın mezarı da Akşehir'dedir. Nasrettin Hoca, bir halk bilgesidir. Onda Türk halkının hayata iyimserlik, umut ve hoşgörüsüyle bakan, gerçekçi gözleri ve gerçekçi sözleri vardır. Onun göle yoğurt çalma öyküsünü bilirsiniz. Bu fıkrada Nasrettin Hoca'nın sözlerinde ne büyük bir anlam vardır. Büyük işler, büyük düşleri gerektirir. Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'na başladığında, "Tutar mı, olur mu? Bu iş başarılı mı, mümkün mü hiç?" diye soruyordu karamsarlar ve düş yoksulları... Oysa büyük adam, iyimser adamdır, umut adamıdır ve halkın gönlündeki değerlere inanan adamdır. Büyük adam, halkın gölüne ve gönlüne maya çalan adamdır. Düş nerde biter, gerçek nerde başlar bilir o... Ve çalar mayayı, Kurtuluş Savaşı başlar.

Halkın durgun sanılan gölüne büyük bir inançla Kurtuluş Savaşı mayasını çalan adamdır Mustafa Kemal...Çareyi halkta görendir... Çankaya'dan Akşehir'e gittiğinde bu maya çoktan tutmuştur zaten...

Ceyhun Atuf KANSU

Atatürk ve Kurtuluş Savaşı

ÖZET

Cumhuriyet'in ilânıyla yeni bir devlet kurma çabaları, Kurtuluş Savaşı'nın ardından yeni bir kültürün oluşturulmasını da gerekli kılıyordu.

Bu amaçla bir dizi devrimi gerçekleştiren Mustafa Kemal Atatürk, özellikle dil, tarih ve eğitim alanlarında köklü bir dizi yeniliğe yöneldi.

Eğitim ve öğretimin yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla yapılan Harf Devrimi (1928) Batı uygarlığı yolunda atılan en önemli adım oldu. Bunu Türkçenin sadeleştirilmesini amaçlayan Dil Devrimi (1932) izledi.

Eğitim ve kültür kurumlarının artması, toplumun her kesiminden insanların yetişme imkânı bulmaları edebiyatı da etkiledi.

Şiirde Cumhuriyet'in ilk kuşağını oluşturan Millî edebiyatçılar yurt güzelliklerini dile getiren Anadolu bir edebiyat geliştirdiler.

Devletin girişimiyle kurulan Halkevleri, Türk Tarih ve Türk Dil Kurumları aracılığıyla yeni bir kültür oluşturulmak istendi.

Anadolu ya da memleketçi edebiyat 1930'lu yıllara kadar etkisini sürdürdü. Bu şiire ilk tepki çıkardıkları ortak kitabın adından ötürü edebiyat tarihine Yedi Meşaleciler adıyla geçen topluluktan geldi. (Sabri Esat Siyavuşgil, Ziya Osman Saba, Yaşar Nabi Nayır, Muammer Lütfi, Vasfi Mahir Kocatürk, Cevdet Kudret, Kenan Hulusi Koray)

Hececi şiirde asıl aşama Ahmet Muhip Dıranas, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek ve Cahit Sıtkı Tarancı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Türk hikâye ve romanı 1930'lara kadar Millî Edebiyat etkisinde gelişmiş, 1930'dan sonra toplumsal gerçekçi çizgiye yönelmiştir. Ustalıklarını kanıtlamış bu yazarlar Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa ve Memduh Şevket Esendal'dır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk toplumunun geçirdiği tarihsel aşamaları konu edinir.

Halide Edip Adıvar, bireysel duyguları yansıtan romanlarının yanı sıra toplumsal konulara da yönelir.

Reşat Nuri Güntekin, duygusal bir gerçeklikle Anadolu'ya, Anadolu insanının dünyasına eğilir.

Peyami Safa, bireyin öne alındığı, ruh çözümlemelerine dayalı bir romanı geliştirir.

Memduh Şevket Esendal ise emekleriyle yaşayan küçük insanları konu edindiği hikâyeleriyle öne çıkar.

Her dönemde olduğu gibi 1940'lı yıllarda da şiirden ölçü, uyak gibi sınırları atarak yeni bir söyleyişe ulaşılır. Bu çaba, serbest şiirin yaygınlaşmasını sağlar.

Yalnız eski şiire değil toplumcu şiiri de tepki olan Garip hareketi Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday'ın adı ile anılır. Üç arkadaş Varlık dergisinde ölçsüz, uyaksız yeni bir şiir akımı başlatırlar. Bu yoldaki şiirlerini Garip adlı bir kitapta toplarlar.

Aynı dönemde sanata toplumsal bir görev yükleyen sanatçıların başlıcaları şunlardır: Rıfat Ilgaz, Cahit Irgat, A. Kadir, Enver Gökçe, Ömer Faruk Toprak, Mehmed Kemal, Arif Damar, Ahmet Arif, Attila İlhan.

1940 sonrası kendine özgü şiir dili ile Fazıl Hüsni Dağlarca, yeni şiirin önde gelen adıdır.

Fazıl Hüsni Dağlarca dışında 1940'larda gelişen yeni şiirin başlıca temsilcileri Behçet Necatigil, Sabahattin Kudret Aksal, Asaf Halet Çelebi, Cahit Külebi, Ceyhun Atuf Kansu, İlhan Berk, Necati Cumalı, Bedri Rahmi Eyuboğlu ve Özdemir Asaf'tır.

İlhan Geçer, Feyzi Halıcı, Mehmet Çınar gibi şairlerse geleneksel şiirden yola çıkarak yeni bir söyleyişe ulaşmak istediler.

Çağdaş Türk edebiyatında öykü ve roman, gerçekçiliğin yorumlarına bağlı olarak tek bir çizgide gelişmiştir. Sabahattin Âli toplumsal çizgiyi geliştirir. Sait Faik Abasıyanık ise toplumsal sorunlardan çok aydın bireyin küçük dünyasına yönelen duyarlılığıyla yeni bir öykü anlayışı getirdi. Samim Kocagöz kasaba insanların sorunlarını gerçekçi bir tutumla yansıtırken, Orhan Kemal toplumcu sorunlara eğildi. Halikarnas Balıkcısı da yaşamları denize bağlı insanların dünyasını sergiledi. Yine bu dönemde Samet Ağaoğlu ile Tarık Buğra ise değişik bir öykü anlayışıyla bireyin iç dünyasını yakalamaya çalıştılar.

1960'lı yıllara gelirken, eski ve yeni kuşaktan Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Talip Apaydın, Necati Cumalı, Fakir Baykurt gibi sanatçıların öykü ve romanlarıyla köyü konu edinen zengin bir edebiyat oluşur. Köy romanı olarak anılan bu dönem eserlerinin en tanınmış örneğini de Yılanların Öcü ile Fakir Baykurt vermiştir.

Yaşar Kemal ve Kemal Tahir'in köy gerçeğini değişik boyutlarıyla yansıtan eserleri günümüz Türk edebiyatında seçkin örnekler arasındadır.

Şiirde, Garip hareketine tepki olarak çıkan yeni şiir akımı İkinci Yeni adıyla anılır. İkinci Yeni akımının öncüleri arasında Cemal Süreya, Turgut Uyar ve Edip Cansever'in adları sayılabilir. İkinci Yeni akımı da Türk şiirinin gelişim sürecinde yeni bir aşamadır.

Öyküde ise bireyin öne alındığı, olayların değil durumların irdelendiği ve biçim kaygısının ağır bastığı bu öykülerle gerçeğin bütün yönlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktaydı.

Günümüz Türk edebiyatında şiirden öykü ve romana her alanda bir çokseslilik ve çok boyutluluk görülmektedir. Bundan çeviri eserlerle yeni bilgilerin, tarih, toplum bilim alanındaki inceleme ve araştırmaların katkısı çok büyüktür.

Günümüz Türk şiiri toplumsal temalardan bireysel duyarlıklara, en uç biçim denemelerinden gelenekten yararlanan söyleyişlere zengin bir birleşim görünümündedir.

Çağdaş Türk edebiyatında öykü ve roman dışındaki düzyazıya dayalı türlerin asıl gelişimi Cumhuriyet'ten sonradır.

Deneme türü özellikle Cumhuriyet Döneminde gelişmiştir. Deneme türünde özgün örnekler veren Nurullah Ataç'ın yazıları türün bütün özelliklerini taşır. Sabahattin Eyuboğlu ise aynı dönemde daha çok hümanist düşüncesinin yerleşmesi, halkçı bir kültürün oluşmasına yönelik uğraş vermiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında adını daha çok başka türlerde duyurmuş edebiyatçıların seyahat ve anı türlerinde de yazdıkları görülmektedir. Özellikle Falih Rıfkı Atay, Türkçenin bütün inceliklerini taşıyan, akıcı anlatımıyla anı ve seyahat yazılarını farklı bir tür boyutlarına taşımıştır.

Yaygınlaşan günlük türünün öncüleri ise Nurullah Ataç ve Salâh Birsâl'dir.

Türk edebiyatının değişik dönemlerinde türler ve edebiyatçılar üzerine yapılan monografik çalışmalar da artarak sürmüştür.

Mizah edebiyatı da güldürürken düşündürmeyi de amaçlayan bir mizah anlayışıyla yeni boyutlara ulaştı. Bu alanda Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz, Muzaffer İzgü gibi yazarlar başarılı örnekler verdiler.

Cumhuriyet Dönemi tiyatromuz Musahipzade Celâl, Cevat Fehmi Başkut, Necati Cumalı, Refik Erduran , Orhan Asena, Turan Oflazoğlu, Güngör Dilmen, Haldun Taner, Memet Baydur gibi yazarların oyunlarıyla hayli nitelikli eserler kazandı.

TEST I

1. Aşağıdaki ilkelerden hangisi Hecenin Beş Şairi tarafından **benimsenmemiştir?**
 - A. Halk kültüründen yararlanmak
 - B. Şiirde aruz ölçüsü kullanmak
 - C. Anadolu'nun güzelliklerini işlemek
 - D. Süslü, kapalı bir anlatıma yönelmek.
2. Aşağıdaki şairlerden hangisi memleketçi edebiyat içinde yer **almamıştır?**
 - A. Ömer Bedrettin Uşaklı
 - B. Kemalettin Kamu
 - C. Necmettin Halil Onan
 - D. Orhan Veli Kanık
3. Aşağıdaki romanlardan hangisinin teması halk-aydın kopukluğudur?
 - A. Handan
 - B. Kuyucaklı Yusuf
 - C. Yaban
 - D. Kiskanmak
4. Aşağıdaki şairlerden hangisi roman **yazmamıştır?**
 - A. Melih Cevdet Anday
 - B. Oktay Rifat
 - C. Attila İlhan
 - D. Orhan Veli Kanık
5. Aşağıdaki “sanatçı-eser” dizilerinden hangisi **yanlıştır?**
 - A. Necati Cumalı/ Ölmez Otu
 - B. Tarık Buğra/Dönemeçte
 - C. Orhan Kemal/Murtaza
 - D. Yusuf Atılgan/Anayurt Oteli
6. Sayılan özelliklerden hangisi İkinci Yeni şiir hareketini özellikleri arasında **sayılmaz?**
 - A. Anlamca kapalılık
 - B. Eski şiirle bağ kurmak
 - C. Şiir dilini zorlamak
 - D. Sözcüklerle oynama

7. Aşağıdakilerden hangisi 1950 sonrası yeni öykü anlayışının özellikleri arasında **sayılmaz**?
- A. İç gözleme önem vermek
 - B. Olayları değil durumları irdelemek
 - C. Yaşama sevincini dile getirmek
 - D. Bireysel sorunları işlemek
8. Aşağıdaki romanlardan hangisi köyü konu edinir?
- A. Huzur
 - B. Susuz Yaz
 - C. Cehennem Kraliçesi
 - D. Tehlikeli Oyunlar
9. Türk edebiyatı hangi dönemde ulusal kaynaklara yönelmiştir?
- A. Tanzimat Dönemi
 - B. İslâmi Dönem Türk Edebiyatı
 - C. Divan Edebiyatı
 - D. Millî Edebiyat Dönemi
10. Aşağıdaki romanlardan hangisinin konusu Kurtuluş Savaşı **değildir**?
- A. Yaban
 - B. Ateşten Gömlek
 - C. Küçük Ağa
 - D. Tutunamayanlar

